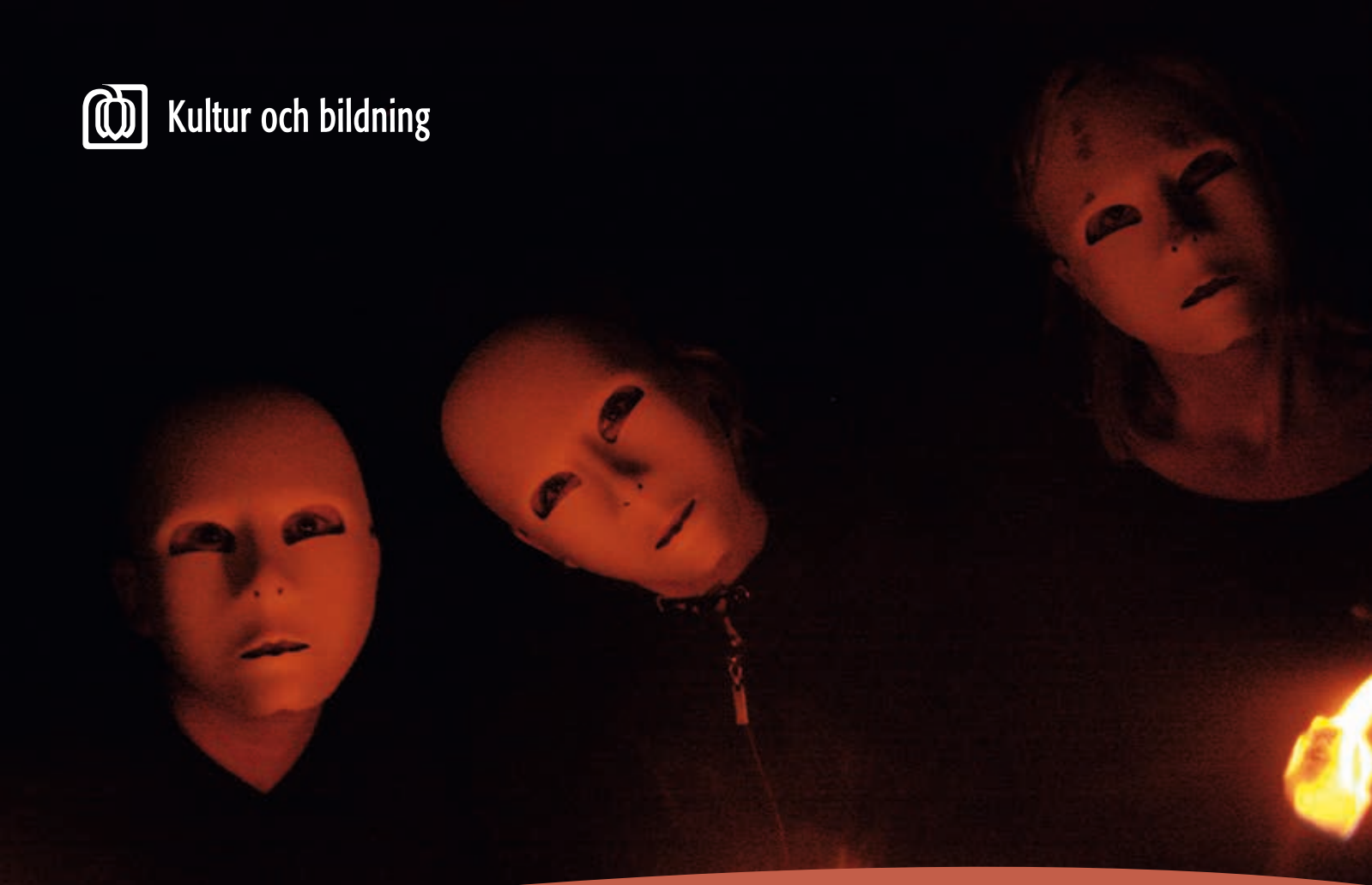

Kultur och bildning

REGIONAL KULTURPLAN FÖR UPPSALA LÄN **2015–2017**

Landstinget i Uppsala län

Regional kulturplan för Uppsala län 2015–2017

Regional kulturplan för Uppsala län 2015–2017
antogs av landstingets kulturnämnd den 9 april och
av landstingsfullmäktige den 17 juni 2014.

Fler exemplar av skriften kan beställas på 018-611 62 72 eller
hämtas på www.lul.se/kultur
Kultur och bildning, Box 26074, 750 26 Uppsala.

Originalproduktion: Byrå4.

Tryck: Sandvikens tryckeri, januari 2015.

Omslagsfoto: Elever från Wiks folkhögskola under en
happening vid terminsstart.

Foto: Lars Gejpel.

Innehåll

Förord	5	3 Uppsala län	35
1 Kulturpolitisk strategi	7	3.1 Uppsala läns rika kulturliv – åtta kommuner	35
Vision	7	3.2 Det professionella kulturlivet	38
Strategi	7	3.3 Civilsamhället	39
Regional kulturplan 2015–2017	7	3.4 Folkbildningen	41
1.1 Kulturpolitisk utgångspunkt	7	4 Regional kulturverksamhet i Uppsala län	43
1.2 Övergripande mål och strategier för landstingets kulturinsatser	8	4.1 Den regionala nivåns organisation på kulturområdet	43
1.3 Nationella kulturpolitiska mål	9	4.2 Regionala och kommunala kulturinstitutioner	44
2 Utvecklingsområden 2015–2017	11	4.3 Interregional samverkan och samarbete	45
2.1 Ett rikare konstliv – utvecklingsområden	11	4.4 De regionala kulturaktörerna och prioriteringar 2015–2017	46
2.1.1 Litteraturen	11	4.4.1 Professionell teater- och musikverksamhet	46
2.1.2 Scenkonsten	12	4.4.2 Regional museiverksamhet	48
2.1.3 Bild- och formkonsten	15	4.4.3 Konst- och kulturfrämjande verksamhet	50
2.1.4 Konstlivets internationalisering	16	4.4.4 Regional arkivverksamhet	53
2.1.5 De professionella kulturskaparnas villkor	17	4.4.5 Filmkulturell verksamhet med särskild inriktning mot barn och unga	55
2.2 En ökad kulturell delaktighet – utvecklingsområden	19	4.4.6 Hemslöjdsfrämjande verksamhet	56
2.2.1 Kulturliv för alla	19	4.4.7 Regional biblioteksverksamhet	57
2.2.2 Kultur för barn och unga	22	4.4.8 Litteratur- och läsfrämjande	58
2.2.3 Digital delaktighet	24	5 Kultursamverkan i Uppsala län	61
2.2.4 Kultur och hälsa	25	5.1 Samverkan, samarbete och samspel	61
2.3 En attraktivare livsmiljö – utvecklingsområden	27	5.2 Processen	61
2.3.1 Arrangörer och lokaler	27	5.3 Plan för uppföljning av den regionala kulturplanen	64
2.3.2 Kulturmiljöer i länet	28		
2.3.3 Konst i det offentliga rummet	30		
2.3.4 Kultur och samhällsutveckling	31		

Detalj från **Förslag för andra dagar – ett konstskåp** av WiklundWiklund, skulptural gestaltning i flera delar i blandade material från 2013. Verket ägs av Landstinget i Uppsala län och är placerat i Psykiatrins hus, Akademiska sjukhuset. Foto: Olle Norling.

Förord

Regional Kulturplan för Uppsala län 2015–2017 är landstingets strategiska och styrande dokument för regional kultur. Det är länets andra kulturplan och därmed går vi nu in i den andra perioden i samverkansmodellen. Modellen är fortfarande ny och söker sin form, såväl nationellt som regionalt. Här betyder samverkan allt – med våra åtta kommuner, små likväl som större, med våra kulturinstitutioner – både de sex som ingår i samverkansmodellen, men även med de som ligger utanför modellen och övriga aktörer inom kulturområdet. Särskilt bör nämnas de fria professionella kulturskaparna som genom Kulturskaparrådet bidragit till planens framtagande, men även civilsamhällets företrädare har engagerat sig i och diskuterat den.

Det som utmärker Uppsala läns regionala kulturplan är framför allt den politiska viljan att satsa både på spets och bredd. Genom att använda sig av modellen med tre politikområden: Konstpolitik, Kulturpolitik och Kulturplanering, identifierar man och genomför specifika satsningar på Konsten, Människan och Regionen. Det i sin tur betyder att den regionala kulturplanen omfamnar helheten i länet där

målen är Ett rikare konstliv – En ökad kulturell delaktighet – En attraktivare livsmiljö.

Den goda samverkan inom kultursektorn mellan länets åtta kommuner är också utmärkande för regionen. Genom landstingets båda nätverk kallade Kilen respektive Politiska Kilen, tillhandahålls mötesplatser, där gemensamma dilemman och möjligheter diskuteras och där samverkan kan växa sig stark. Dessa nätverk är viktiga under framtagandet av den plan du nu håller i din hand, men också för ett effektivt och länsövergripande genomförande av den. Satsningarna ska i möjligaste mån nå ut i hela länet och alla länets medborgare ska ges möjlighet att ta del av eller själva aktivt delta i dem. Genom ökad samverkan förmerar vi resurser och effektiviserar de insatser som görs.

Tack alla som bidragit!

Johnny Svahn
Ordförande,
kulturnämnden

Anna Söderbäck
Kulturdirektör,
Kultur och bildning

Ove Hultquist
Ordförande,
kulturnämnden
2011–14

***Glänta** av Martina Müntzing, oljemålning från 2014. Verket ägs av Landstinget i Uppsala län och är placerat i hus A1 i Akademiska sjukhusets administration. Foto: Olle Norling. © Martina Müntzing.*

1 Kulturpolitisk strategi

Vision

År 2025 är Uppsala län en stark kulturregion med internationell lyskraft. Länet är ett kreativt kraftcentrum där ett dynamiskt konst- och kulturliv präglad av mod, bildning och nytänkande ger Uppsala läns samtid och rika historia en levande gestaltning.

Strategi

Landstinget och länets åtta kommuner samverkar med kulturinstitutioner, Regionförbundet, universiteten, det professionella kulturlivet, civilsamhället och andra aktörer på kulturens arena, för att tillsammans nå visionen. Kultur, bildning och kreativitet är självklara framgångsfaktorer för en demokratisk och hållbar regional utveckling i Uppsala län.

Mål

- Ett rikare konstliv
- En ökad kulturell delaktighet
- En attraktivare livsmiljö

Regional kulturplan 2015–2017

Den regionala kulturplanen för Uppsala län, är landstingets program för hur kulturförvaltningen, Kultur och bildning,

med samarbetspartners under perioden 2015–2017 ska arbeta för att nå visionen 2025. Kulturplanen beslutas av kulturnämnden och landstingsfullmäktige i Landstinget i Uppsala län.

Uppsala läns styrka ligger i kulturinstitutionernas kompetens, universitetens akademiska nivå, de professionella kulturskaparnas drivkraft samt medborgarnas inspirerade engagemang. Genom hög konstnärlig kvalitet, kulturell delaktighet samt mångfald och interkulturellt arbete, skapas en stark kulturregion med internationell lyskraft.

I dialog med länets aktörer på kulturområdet – landsting, kommuner, institutioner, professionella kulturskapare och civilsamhälle – har kulturplanen tagits fram. Alla dessa kulturaktörer utgör tillsammans nätverk och plattformar som gör det möjligt att genom delmål och särskilda insatser nå visionen.

Samverkan är nyckeln och den avgörande framgångsfaktorn.

1.1 Kulturpolitisk utgångspunkt

Inledning

Landstinget i Uppsala län gick in i i kultursamverkansmodellen år 2013. Den första kulturplanen var tvåårig och beskrev de prioriteringar som landstinget ville göra ifråga om regional kulturverksamhet som får statligt stöd. Den nya regionala kulturplanen stakar ut färdriktningen för åren 2015–2017.

Landstinget har genom dialog och samverkan funnit att den första planen med sin vision och sitt upplägg fungerat väl som strategiskt styrdokument. De ursprungliga perspektiven och utvecklingsområdena har därför bildat utgångspunkt även för föreliggande kulturplan. Här formuleras en utveckling av tidigare satsningar samt ett antal nya satsningar genom vilka vi stegvis förverkligar det dynamiska och kreativa kraftcentrum som vi tillsammans önskar skapa i Uppsala län.

Landstingets regionala kulturplan för perioden 2015–2017 har utarbetats i samverkan med länets åtta kommuner och i samråd med länets kulturinstitutioner, det professionella kulturlivet och det civila samhället. Ett resultat av Uppsala läns ingående i kultursamverkansmodellen är att kulturfrågor nu diskuteras och behandlas i relation till andra politikområden snarare än avskilt till det kulturpolitiska. Samverkan har ordnats genom möten mellan viktiga aktörer i länet, där diskussion om nutid och formulerandet av framtidsbilder beretts stor plats. Diskussionerna har genomsyrats av en stark vilja att förverkliga ett livfullt och brusande kulturliv i hela regionen.

Kulturplanen 2015–2017 utgår från *tre huvudsakliga perspektiv* inom vilka Uppsala län strävar efter att realisera sina satsningar. Landstinget engagerar sig för:

- Ett rikare konstliv
- En ökad kulturell delaktighet
- En attraktivare livsmiljö

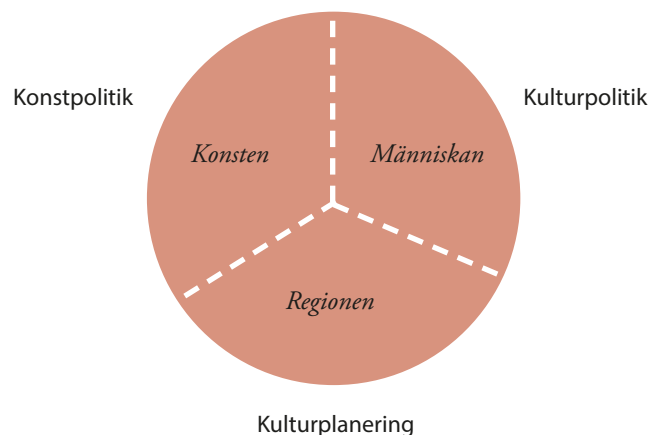
Med dessa perspektiv som utgångspunkt, anger kulturplanen 13 utvecklingsområden samt de särskilda satsningar inom varje utvecklingsområde som landstinget ämnar genomföra under åren 2015–2017. Satsningarna ligger till grund för beslut om landstingets ekonomiska insatser inom de olika utvecklingsområdena. Dessutom anges prioriteringar som tagits fram i dialog med var och en av de regionala kulturverksamheter som erhåller statliga medel genom modellen. Dessa prioriteringar ligger till grund för fördelningen av de statliga medlen inom samverkansmodellen.

Den regionala kulturplanen innehåller fem olika delar. Den första delen ger en presentation av landstingets kulturpolitik

och förhållandet till de nationella kulturpolitiska målen. Den andra delen presenterar de utvecklingsområden som har identifierats under processen med att ta fram planen. Tredje delen ger en kort beskrivning av Uppsala län med fokus på kulturlivet. Fjärde delen beskriver den regionala nivåns organisation på kulturområdet och de elva regionala kulturaktörer som erhåller statsbidrag genom kultursamverkansmodellen. Avslutningsvis, i den femte delen, redogörs för hur planen har tagits fram, hur uppföljning och fortsatt samverkan ska genomföras.

1.2 Övergripande mål och strategier för landstingets kulturinsatser

Landstinget i Uppsala läns styrdokument från år 2005 med övergripande mål och strategier för landstingets kulturinsatser utgår från att kultur har ett värde både för den som skapar och för den som upplever. Målen utgår från att konst och kultur har ett värde i sig självt, men även värdet av kultur som främjande inom andra områden framhålls. När nu länet ingår i kultursamverkansmodellen är kulturplanen det aktuella styrdokumentet; kulturplanen bygger på 2005 års strategier och mål och har synkroniserats med nyformulerade strategier för landstingets kulturinsatser. Här används ett analysverktyg som har tre olika utgångspunkter; konsten, människan och regionen. Till dessa hör enligt modellen tre politikområden – konstpolitik, kulturpolitik och kulturplanering.

Konstpolitik

Målet för landstingets konstpolitik är att länet ska ha ett rikt konstliv av hög kvalitet.

För att nå målet ska landstinget

- Underlätta för professionella kulturskapare att verka i länet
- Stimulera till ökad bredd och mångfald i länets konstliv
- Visa öppenhet för ny teknik och nya konstformer
- Främja gränsöverskridande möten

Konst är här synonymt med konstverken och innebär gestaltning av upplevelser, idéer och kunskap i konstnärlig form inom till exempel litteratur, bild- och formkonst, musik, teater, dans och film.

Kulturpolitik

Målet för landstingets kulturpolitik är att länets invånare ska vara kulturellt delaktiga.

För att nå målet ska landstinget

- Ge länets invånare möjlighet att vara skapande, kreativa och aktiva
- Ge länets invånare ökad tillgänglighet till konst- och kulturupplevelser
- Uppmuntra och stödja länsinvånarnas kunskapssökande
- Underlätta för människors möten

Kultur är här de värderingar, traditioner och livsstilar som håller samman en grupp, en befolkning eller ett samhälle i social gemenskap. Kulturbegreppet omfattar, förutom den professionella konsten inom alla konstarter, även deltagarkultur, amatörkultur, bildningsverksamhet och kulturarv.

Kulturplanering

Målet för landstingets kulturplanering är att länet ska erbjuda en attraktiv livsmiljö.

För att nå målet ska landstinget

- Bidra till att konst och kultur blir mer tillgänglig i hela länet
- Integrera konst och kultur i det offentliga rummet
- Öka intresset och förståelsen för konst och kultur som utvecklingsfaktor

- Arbeta för ett rikt kulturliv som kan medverka till att utveckla och stärka länets profil

Kulturplanering handlar om samspelet mellan kultur, plats och identitet. Kulturplanering innefattar konstverken, kultur i dess breda bemärkelse, bildningsverksamhet och kulturarv, men också områden som samhälls-/stadsplanering, besöksnäring samt kulturella och kreativa näringar.

Landstinget och armlängds avstånd

Förutom de övergripande kulturpolitiska målen värnar landstinget principen om armlängds avstånd. Armlängds-principen innebär att den politiska nivån beslutar om mål och riktlinjer och lägger fast de ekonomiska ramarna. De konstnärliga bedömningarna eller andra kvalitativa bedömningar överläts till konstnärliga ledare, ämnesexperter och sakkunniga.

1.3 Nationella kulturpolitiska mål

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- Främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor
- Främja kvalitet och konstnärlig förnyelse
- Främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas
- Främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan
- Särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur

Landstingets kulturpolitiska mål och strategier har samma riktning som de nationella och bidrar till att uppfylla dessa. Mot bakgrund av de nationella målen samt regionala mål och strategier för landstingets kulturinsatser, har länet genom samverkan lagt fast utvecklingsområden, särskilda satsningar och prioriteringar som presenteras på följande sidor.

Föreställningen **Decamerone** med *Romeo & Julia* Kören ingick i pilotversionen av scenkonstkarusellen hösten 2014, producerad/förmedlad av Riksteatern Uppsala län på uppdrag av Kultur och bildning. Foto: Urban Wedin.

2 Utvecklingsområden 2015–2017

Hur ska kulturlivet i Uppsala län te sig i framtiden? Efter samråd med institutioner, kommuner samt engagerade individer och organiserade parter har landstinget valt att göra insatser inom 13 utvecklingsområden. Utvecklingsområdena för perioden 2015–2017 är knutna till vart och ett av de tre perspektiven ”ett rikare konstliv”, ”en ökad kulturell delaktighet” och en ”attraktivare livsmiljö”. Till varje utvecklingsområde formuleras särskilda satsningar som landstinget kommer att göra och som strävar i riktning mot respektive kulturpolitiskt mål. De tre perspektiven motsvaras av landstingets mål för konstpolitik, kulturpolitik och kulturplanering.

Utvecklingsområdena berör en eller flera av de regionala kulturaktörer som ingår i samverkansmodellen, men även andra verksamheter som erhåller bidrag från landstingets kulturnämnd berörs. Det är väsentligt att understryka att ansatsen i den regionala kulturplanen inte omfattar hela det regionala kulturlivet. Kulturplanen fokuserar på en utveckling för de verksamheter som ingår i samverkansmodellen och/eller erhåller större landstingsbidrag. Utöver dessa finns kulturaktörer, institutioner och föreningar av betydelse för länets kulturliv och kulturplanens utvecklingsområden, men som inte är direkta utförare av i kulturplanen nämnda satsningar och prioriteringar. De regionala kulturaktörerna samverkar i stor utsträckning med länets kommuner, vilka ansvarar för och finansierar en stor del av länets kulturliv.

Samverkan är som mest utbredd kring kulturverksamhet för barn och unga.

2.1 Ett rikare konstliv – utvecklingsområden

2.1.1 Litteraturen

Alltsedan Landstinget i Uppsala län gick in i kultursamverkansmodellen har litteraturen varit ett utvecklingsområde för att skapa ett rikare konstliv. Uppsala län är ett läsande och skrivande län med ett rikt litterärt arv. I länets alla kommuner finns lokala verksamheter inom litteraturområdet och länets folkbibliotek utgör en viktig kulturell infrastruktur. Kommunerna, föreningslivet och landstinget genomför – enskilt eller i samarbete – olika projekt som syftar till att skapa mötesplatser och lyfta litteraturen som konstform. Litteratursatsningarna riktar sig till professionella utövare, amatörer med eget skapande och till en deltagande publik. Satsningarna omfattar hela litteraturområdet med poesi, prosa, facklitteratur, översättning och dramatik. Landstinget uppmuntrar samverkan med Norrbottens läns landstings satsning på ett litteraturrekurscentrum, för att ta del av varandras erfarenheter av litteratursatsningarna i de båda länen.

Landstinget har tilldelats utvecklingsbidrag från Statens kulturråd för projektet ”Litteraturcentrum i Uppsala stad och

Nyckelharpan stod i fokus när Upplandsmuseet firade Erik Sahlströmjubileet på Disagården. Foto: Bengt Backlund.

län” med litteraturverksamhet av nationellt och internationellt intresse. ”Litteraturcentrum” sker i samverkan mellan landstinget, folkbildningen och Uppsala kommun och drivs av ett av länets största studieförbund – Studieförbundet. Sedan år 2008 är Uppsala kommun fristad för förföljda författare och projektledaren för ”Litteraturcentrum”, tidigare fristadsförfattare, har bidragit till att samla fristadsförfattare verksamma i Norden. ”Litteraturcentrum” anordnar skrivarkurser, författarkvällar och litteraturfestivaler. En antologi med texter av författare verksamma i Uppsala län ges ut varje år. Aktiviteterna når en publik med många olika etniska bakgrunder. Utifrån den utvärdering som görs av projektet hösten 2014 kommer bedömningar att göras om projektets framtid. Även Uppsala författarsällskap fungerar som en plattform för regionens professionella författare och föreningen arrangerar litterära evenemang.

I länet verkar flera exilförfattare, okända i Sverige men erkända i andra delar av världen. Ett mål är att göra dem mer kända även här. I länets kommuner delas stipendier och priser till minnet av betydelsefulla uppländska författare ut, exempelvis till minne av Jan Fridegård (Uppsala och Håbo) och Stig Dagerman (Älvkarleby). Wiks folkhögskola och Nordens Folkhögskola Biskops-Arnö erbjuder kurser i skrivande, med inriktning mot prosa/lyrik och dramatik. Även studieförbunden i länet erbjuder skrivarkurser och

författarföreläsningar. Nordens Folkhögskola Biskops-Arnö har dessutom verksamheter riktade mot författare, till exempel ett nordiskt debutantseminarium för nya författare i Norden.

Länsbibliotek Uppsala arbetar med utveckling av och stöd till länets folkbibliotek genom fortbildning av bibliotekspersonal, rådgivning och samordning. Det är de kommunala bibliotekens behov, landstingets kulturplan och den nya bibliotekslagen (1 januari 2014) som utgör grunderna för Länsbibliotek Uppsalas arbete. De driver bland annat en litterär mötesplats där författare, folkbibliotek, landsting, kommuner, universitet, länsbibliotek, studieförbund, folkhögskolor, bokhandlare, förlag och forskning kan mötas, berikas och ges förutsättningar att samarbeta och samverka. Framhållas bör också vikten av Stadsbiblioteket i Uppsalas roll som inspiratör och resurs för länets övriga folkbibliotek, då det genom sina specialister kan bidra med kunskap i olika satsningar.

Särskilda satsningar 2015–2017:

Etablera en litteraturkarusell som bl.a. möjliggör utökade författarbesök vid folkbiblioteken i länet, genom samordning via Länsbibliotek Uppsala.

Länsbibliotek Uppsala samlar länets litterära krafter, kommuner, bibliotek, författare och folkbildning m.fl. i arbetet med att åstadkomma ett Litteraturens Hus, vilket är ett uttalat mål.

Länsbibliotek Uppsala driver en mötesplats med litteraturförmedling i centrum. Mötesplatsen kommer att sättas upp på olika platser i länet.

2.1.2 Scenkonsten

För att skapa ett rikare konstliv är det väsentligt att scenkonsten ges resurser som ger möjlighet till livskraft och förnyelse av konstarten. Begreppet scenkonst rymmer främst musik, teater och dans, men även gränsöverskridande konst som performance och nycirkus. I länet finns flera aktörer som i olika omfattning producerar eller arrangerar scenkonst. En utmaning inom scenkonstområdet är den varierande tillgången till scener och arrangörer i Uppsala län. I länets mindre kommuner saknas ofta bra scener och i de kommuner där scener finns, saknas inte sällan arrangörer.

Uppsala Kammarorkester är en del av Musik i Uppland. Många av deras konserter äger rum i Uppsala Konsert & Kongress.

Foto: Stewen Quigley.

Den professionella teaterverksamheten i länet är framförallt förlagd till centrala Uppsala. Här finns fria dans- och teatergrupper som förser regionen med i första hand scenkonst för barn, men även för vuxna. Tongivande och av stor vikt för hela länet är kommunägda Uppsala stadsteater, som håller en hög konstnärlig kvalitet och har ett gott rykte både nationellt och internationellt. Riksteatern Uppsala län är en regional aktör som bidrar till att utveckla arrangörsnätverk för scenkonst och på så sätt arbetar för att ge länets invånare möjlighet att ta del av intressant scenkonst. I fem av länets kommuner finns lokala arrangörsföreningar som är anslutna till Riksteatern. Gästscenarier och mindre teaterscener finns i Uppsala, Bålsta och Enköping.

Musiklivet framstår som starkt i länet. Länsmusikorganisationen Musik i Uppland och det kommunägda Uppsala Konsert & Kongress (UKK) spelar tillsammans en dominerande roll. Musik i Uppland ser genom Konsertkarusellen till att hela länet får ta del av ett varierat utbud av högkvalitativa evenemang. UKK's konstnärliga utbud med internationella och interkulturella inslag, betraktas idag som unikt för Sverige. Det är av vikt för hela länet att slå vakt om dessa arrangemang. Vid sidan av de två dominerande aktörerna finns både i Uppsala och övriga länet en rad arrangörer, föreningar, spelplatser, musikevenemang och festivaler som bidrar till ett levande musikliv inom många olika genrer.

Den levande musiken hör till det immateriella kulturarv som behöver spelas och framföras för att åter komma till liv och medvetandegöras för sin publik samt upptäckas av nya generationer. Ett, med internationella mått mätt, unikt värde har nyckelharpan med sin särställning i den uppländska folkmusiktraditionen. I Uppland har nyckelharpan en lång och obruten speltradition alltsedan medeltiden. Eric Sahlström Institutet (ESI) i Tierps kommun har ett nationellt uppdrag och utgör ett viktigt nav för nyckelharpan – både regionalt och nationellt. Institutet arbetar i första hand med svensk folkmusik – för spel och sång, dans och instrumentbygge – och är en samlingspunkt för nyckelharpan i världen. Institutet arbetar även för att människor ska få möta folkmusik, folksång och folkdans som levande kultur i samhället idag och i framtiden. ESI är ackrediterat av UNESCO som rådgivande NGO¹ till UNESCO:s kommitté för immateriellt kulturarv.

De mångkulturella resurserna hos länets invånare bör tillvaratas i ökad utsträckning. Samspelet mellan gammalt och nytt, traditioner med rötter i Sverige och i andra delar av världen kan främjas sida vid sida och därmed bidra till integration och trivsel. Arbetet kan fungera som en hävstång för mångfald inom musik och dans samt i utvecklandet av nya koncept kring kultur och turism.

För den professionella dansen i Uppsala län finns utmaningar men också stora utvecklingsmöjligheter. Det saknas bra scener för dans i länet, vilket innebär en begränsning för danskonsten. Detta gör samtidigt att dansen finner nya, ibland oväntade, spelplatser. I dagsläget arbetar varken länets stora aktörer inom scenkonstområdet eller de lokala arrangörsföreningarna med dans i någon större utsträckning, även om dansgästspel tas in vid enstaka tillfällen av de stora scenerna. Länets danskonsulent arbetar gentemot de professionella dansarna och koreograferna genom nätverk, fortbildning och rådgivning.

För att ge länsinvånarna möjlighet att ta del av teater- och dansevenemang av hög kvalitet, införs en scenkonstkarusell, som innebär att ett antal teater- och dansföreställningar turnerar i flera kommuner i länet. Riksteatern Uppsala län är

¹ NGO betyder Non Governmental Organization, t.ex. en rådgivande ideell organisation.

Solhäst av Gunilla Lundstedt, etsning från 2012, *Psykiatrins hus*.

Foto: Stewen Quigley. © Gunilla Lundstedt / BUS 2014.

producent och administrerar turnéerna. Deltagande kommuner medfinansierar turnépaketet, vilket arrangeras som offentliga föreställningar av det lokala föreningslivet alternativt av kommunerna själva. Syftet är att komplettera det scenkonstutbud som redan finns med högkvalitativ teater och dans som publiken utanför centrala Uppsala annars sällan får ta del av.

Eftersom danskonsten idag saknar en egen hemvist i länet, krävs satsningar för att bygga en ändamålsenlig infrastruktur. Projektet K.R.O.P.P på Uppsala Konsert & Kongress i samarbete med Mon no Kai/SU-EN Butoh Company är en mötesplats för nutida danskonst i ett litet och experimentellt

format. Projektet ska nu vidgas genom införandet av en internationell dansfestival vartannat år. Den kommer att vara en plats för seminarier och branschträffar samt arena för utveckling av danskonsten i länet. Högkvalitativa festivaler som arrangeras i Uppsala, röner ett stort intresse i övriga länet, när de gästspelar i länets kommuner. Intentionen är därför att en "dansslinga" ska göra nedslag runt om i länet mellan festivalsåren. Målet är att på ett kreativt och flexibelt sätt skapa plattformar för danskonst i länet, säkra tillgängligheten av sådana för länets medborgare samt placera regionen på den internationella danskonstkartan. För att lyckas behöver infrastrukturen för dans utvecklas med flexibla lösningar som bl.a. scenkonstkarusell och dansfestival. Det långsiktiga målet är en etablerad scen för danskonst.

Särskilda satsningar 2015–2017:

Landstinget ska i samverkan med Uppsala stadsteater, Biskops Arnö, Riksteatern, representanter för det fria kulturlivet och Litteraturcentrum, ta fram en plan för hur Uppsala län kan bidra till att ny dramatik skrivs och framförs.

Fortsätta stödja Uppsala stadsteaters satsning på dramatik för, med och av barn och unga så att verksamheten, i samverkan med länets kommuner, kan etableras långsiktigt i hela länet.

Genom Eric Sahlström Institutet ta tillvara nyckelharpan position som ett immateriellt kulturarv unikt för länet.

Tillsammans med Riksteatern Uppsala län, länets kommuner och representanter ur det fria professionella scenkonstlivet, utveckla formerna för en scenkonstkarusell i länet.

Utveckla infrastrukturen för dansen, både med flexibla och permanenta lösningar.

2.1.3 Bild- och formkonsten

Bild- och formkonsten är ytterligare ett utvecklingsområde i riktning mot ett mer dynamiskt konstliv. I länet finns många bildkonstnärer och konsthantverkare och ett flertal offentliga, ideella och privata aktörer som driver museer och gallerier. Den största aktören är det kommunala Uppsala konstmuseum som är betydande och viktigt för hela länets

tillgång till samtida konst. Samlingarna digitaliseras och en ny webbplats kommer att göra dem digitalt sökbara. Museet bedriver en omfattande programverksamhet med bl.a. internationella samtida utställningar samt pedagogisk verksamhet. Den kommunala stiftelsen Bror Hjorths hus i Uppsala är ytterligare en aktör som bland annat framgångsrikt bedriver konstpedagogisk verksamhet. Målet för stiftelsen är att inspirera barn och ungdomar, men även vuxna, till ett aktivt, självständigt bildseende samt att ge lust till eget bildskapande. Det konstnärsdrivna Å-huset i centrala Uppsala, lyfter och synliggör såväl stadens som hela länets konst och konsthantverk genom utställningar, föredrag och andra evenemang. Utanför Uppsala kommun finns relativt få gallerier och konsthallar, men det arrangeras årligen välbesökta konstrundor och konstutställningar i Tierp, Enköping, Håbo, Älvkarleby och Östhammars kommuner. Särskilt bör här nämnas konstrundorna "Konst på väg", som under påskhelgen drar upp till 6 000 unika besökare i Tierp med omnejd, liksom "Vår konst" i Enköping som under samma helg har minst lika många besökare. Större konstsamlingar finns på Skoklosters slott samt i Uppsala universitets ägo. På regional nivå finns en konstkonsulent på kulturförvaltningens kulturenhet som arbetar med utveckling av konstområdet genom nätverk, seminarier och konsultativt stöd. För att konstområdet ska utvecklas krävs samverkan mellan olika aktörer i länet. Detta har genom flera utredningar konstaterats gällande framför allt samtidskonsten. Konstkonsumenten har därför ett särskilt uppdrag att utveckla nätverk och mötesplatser för samverkan mellan länets aktörer på samtidskonstens område. Till bild- och formkonsten räknas även fotokonst.

Landstinget är en stor inköpare av konst till konstnärlig gestaltning av landstingets lokaler. Det gäller såväl lös konst som gestaltning av offentliga miljöer. Landstinget i Uppsala län tillämpar enprocentsregeln, vilken innebär att ca 1 % av budgeten för ett byggprojekt vid ny-, om- eller tillbyggnation avsätts till bild- och formkonstnärlig gestaltning. Detta ger bild- och formkonstnärer arbetsstillfällen samt gör konsten närvarande i människors vardag. Landstingets konstinnehav uppgår till ca 20 000 verk. För att länets medborgare ska få ökad tillgång till landstingets konst ska nya former utvecklas för att visa delar av konstinnehavet. I kraft av verksamhetens

stora omfattning och den erfarenhet som byggs upp, är landstingets konstansvariga en resurs för länets kommuner när det gäller konst i offentliga miljöer. Det kan gälla rådgivning om bland annat avtal, beslutsprocesser och upphandling, liksom förslag på konstnärer till konstuppdrag. Landstinget arbetar för att uppmuntra länets kommuner att använda sig av enprocentsregeln och att i den mån de mäktar med, uppdra åt bild- och formkonstnärer att gestalta offentliga miljöer. Genom att köpa in konst av både nationella, regionala och lokala professionella konstnärer, stödjer landsting och kommuner konstnärer. Det är inte minst viktigt att erbjuda nya konstnärer en möjlighet att komma in i det regionala konstlivet och kunna etablera sig professionellt. Landstinget för en könsuppdelad statistik över såväl inköp av konst och offentliga gestaltningar som utdelade stipendier. Vid landstingets bidragsgivning till utställningsverksamhet ställs krav på att bidragsmottagaren ska arvoda medverkande konstnärer enligt MU-avtalet².

Särskilda satsningar 2015–2017:

Genom aktiviteter som seminarier och diskussionsforum bidra till ökad samverkan mellan länets olika aktörer på bild- och formområdet.

Skapa förutsättningar för och utveckla en regional konstverksamhet i samverkan mellan Kultur och bildning, Upplandsmuseet, Uppsala konstmuseum, Uppsala kommuns kulturkontor och Uppsala universitet.

Genomföra ett seminarium för länets politiker – både landstings- och kommunala – om enprocentsregelns positiva effekter och möjligheten att använda konstnärer i samverkansråd vid planering av den offentliga miljön.

Tillgängliggöra landstingsägd konst för en bredare målgrupp genom att samverka med bl.a. kommuner kring konstutställningar och seminarier runt om i länet.

² MU står för medverkans- och utställningsersättning. MU-avtalet består av ett ramavtal och ett normalavtal och reglerar dels hur förhandling ska gå till och hur avtal ska slutas mellan en utställande konstnär och en arrangör i samband med en utställning, dels ersättning till den utställande konstnären för att hans eller hennes verk visas på en utställning.

Kulturnämndens ordförande Ove Hultquist delar ut landstingets konstnärliga utvecklingsstöd 2014–2015 till konstnären Sara-Vide Ericson. Foto: Magnus Laupa.

2.1.4 Konstlivets internationalisering

Det internationella perspektivet – att ta del av och lära känna andra kulturer – är viktigt för att kunna se den egna verkligheten i ett större, globalt sammanhang. Att kulturskapare arbetar över nations- och konststartsgränser bidrar till ett konstliv med mångfald och hög konstnärlig kvalitet. Uppsala som universitetsstad ger länet en internationell prägel, då det vid universiteten finns anställda och studenter från hela världen. Representeranter för många olika kulturer verkar sida vid sida.

Landstinget ska medverka till att konstlivets internationalisering ökar. Uppsala Internationella Kortfilmfestival, Uppsala Internationella Gitarrfestival och performance-biennalen Frikationer är exempel på större internationella satsningar som erhåller landstingsbidrag. Landstinget stödjer också enskilda kulturskapares och kulturaktörers möjligheter till internationellt utbyte, framför allt genom ekonomiska bidrag.

EU-programmet Kreativa Europa år 2014–2020 kommer att ersätta de tidigare programmen Kultur, MEDIA och MEDIA Mundus. Programmet stödjer europeisk verksamhet

inom den kulturella och kreativa sektorn. I huvudsak riktar programmet in sig på stöd till konstnärer, kulturarbetare och kulturorganisationer för att dessa ska nå en större, mer diversifierad och internationell publik. Det syftar även till att öka utnyttjandet av digitaliseringens möjligheter samt ger specifikt stöd till internationell distribution av europeisk film. En ny garantifond som riktar sig till små aktörer skapas för att ta hänsyn till de särskilda finansieringssvårigheter som småföretag inom kulturella och kreativa näringar har. En av landstingets kulturstrategier bevakar och delger länets kommundienstjänstemän kunskap om vilka möjligheter programmet ger för internationalisering och utveckling av länets konst- och kulturliv.

Särskilda satsningar 2015–2017:

Fortsätta stödjande initiativ som ökar internationaliseringen av länets konstliv och särskilt beakta internationaliseringen vid ansökningar om ekonomiskt stöd.

Utlåsa ett regionalt projektbidrag med särskilt fokus på internationellt präglade projekt, gärna med EU-finansiering.

Utveckla ett regionalt nätverk för kulturskapare och tjänstemän avseende internationaliseringsfrågor.

Anordna seminarium kring EU-stöd och hur EU-finansierade projekt inom kulturområdet kan genomföras.

2.1.5 De professionella kulturskaparnas villkor

Kärnan i ett starkt och levande kulturliv är de professionella kulturskaparna. Dessa är, tillsammans med forskare och uppfinnare, de i samhället som söker nya vägar, utforskar och spränger gränser. Professionella kulturskapare utgör också grunden för ett kulturliv präglat av konstnärlig kvalitet. Den konstnärliga kvaliteten är ständigt under omprövning. En fungerande kulturell infrastruktur ger kulturskapare möjlighet att fördjupa och utveckla sitt eget skapande. Detta är avgörande för ett långsiktigt, hållbart och dynamiskt kulturliv.

I Uppsala län, speciellt i Uppsala kommun, bor många professionella kulturskapare vilka är aktiva inom de flesta

konstarter. De arbetar under skilda förhållanden beroende på den konst de utövar. Många arbetar utanför länsgränsen och har ofta ett nationellt, i vissa fall ett internationellt, arbetsfält. Eftersom antalet tillsvidareanställningar för professionella kulturskapare är få i länet, är de flesta frilansande. Närheten till Stockholm bidrar till ett inflöde av impulser och även in till länet pendlande kulturskapare. Stockholm utgör den största arbetsmarknaden för Uppsala läns fria kulturskapare, men även Gävleborg bidrar till att vidga den tillgängliga arbetsmarknaden.

Kultur och bildning har i dialog med Kulturskaparrådet, bestående av professionella kulturskapare, identifierat utvecklingsbehov för Uppsalas fria kulturliv. Stödstrukturer saknas i stort för dem som väljer att stanna kvar respektive flytta hit, varför det är svårt att leva på sin konst om man vill bo och utveckla sitt konstnärskap i länet. Trots långa och gedigna utbildningar måste inkomsten från konstnärlig verksamhet ofta kombineras med inkomster från annat arbete. Det fria kulturlivet behöver offentligt stöd av olika slag för att utvecklas.

Infrastruktur för konst och kultur är sedan lång tid tillbaka ett tredelat ansvar för statlig, regional och kommunal nivå. Den statliga nivån hade tidigare genom Kulturrådets direktfördelning av medel till landets alla institutioner en nationell överblick. Detta har i viss mån förändrats genom samverkansmodellen. Statens kulturråd fördelar dock fortsatt stöd direkt till fria grupper och Konstnärsnämnden fördelar stipendier till enskilda konstnärer (med konstnärer avser Konstnärsnämnden professionella kulturskapare inom alla konstarter). Det stöd som den nationella nivån bidrar med på grupp- och individnivå kommer tyvärr inte Uppsala läns kulturskapare till del i så stor utsträckning. Av länets fria grupper inom teater-, dans-, och musikområdet, är det endast ett fåtal grupper som erhåller bidrag från Kulturrådet. På musiksidan erhåller tre fria grupper produktionsstöd, sju erhåller arrangörsstöd och två fria aktörer erhåller produktionsmedel. På konstsidan kommer utställningsstöd länet till del i viss utsträckning. Trots att det i länet lever och verkar många professionella kulturskapare inom alla konstarter, är det inte heller så många som erhåller

Konstnärsnämndens olika bidrag och stipendier. Vid årsskiftet 2013–2014 innehade endast fyra individer stipendium eller inkomstgaranti: en musiker (femårsstipendium), en dansare/koreograf (tioårsstipendium) samt en musiker och en författare (inkomstgaranti). Statens Musikverk beviljade 2013 medel till ett projekt i Uppsala län samt två projekt där Uppsala län är projektägarens hemvist.

Utöver bidrag till fria grupper och stipendier av olika längd, satsar staten på alliansmodellen, där man numera har tre allianser för frilansande kulturskapare: Musikalliansen, Teateralliansen och Dansalliansen. Detta är en anställningsform i vilken man är anställd i alliansen mellan sina olika uppdrag och tar tjänstledigt från alliansen när man har professionella uppdrag. Det är relativt få skrivna i Uppsala län, som kommer i åtnjutande av denna anställningsform. Av Musikalliansens 119 anställda bor t.ex. endast fyra personer i Uppsala län, medan Dansalliansen inte har en enda anställd boende i länet. Statens Kulturråd ger verksamhetsbidrag för arbetsförmedlande insatser till de 13 centrumbildningarna inom de olika konstarterna. Uppsala län är även här svagt representerade, som t.ex. i Danscentrum, vilka endast har fyra medlemmar från Uppsala län. Detta är inte en fullständig redovisning av alla bidrag som tillfaller länets utövare, men det ger en uppfattning om hur tilldelningen ser ut.

Kommuner och landsting stödjer de professionella kulturskaparna på flera olika sätt. Landstingets verksamhetsbidrag till de regionala kulturaktörerna är ett sätt, men framför allt ges stöd till enskilda kulturskapare genom de kulturstipendier som årligen utdelas. Här bör det konstnärliga utvecklingsstödet nämnas, vilket omfattar 100 tkr/år under två år och ges till en kulturskapare för att denne ska kunna utveckla sitt konstnärskap. Stödet gör det möjligt för mottagaren att i större utsträckning kunna ägna sig åt sin skapande verksamhet.

Nyskapande konstnärliga uttryck har ibland svårt att finna sin publik och sitt forum, varför det är viktigt att det regionala kulturlivet också har inslag av, relaterar till och respekterar den samtida konsten. Landstinget fördelar bidrag till konst- och kulturprojekt, där nyskapande och konststartsövergripande inslag prioriteras.

En utvecklad kulturell infrastruktur skulle öka möjligheterna för fria professionella kulturskapare att verka inom länet. Länets institutioner med fast anställd konstnärlig personal är som tidigare nämnts ytterst få. Institutionerna är dock betydelsefulla aktörer och arenor även för det fria kulturlivet. Landstinget verkar därför för att länets kulturinstitutioner på ett aktivt sätt samverkar med fria kulturskapare och grupper. Samverkan mellan institutionernas organisation och enskilda kulturskapares/grupper flexibilitet och kreativitet, möjliggör ett dubbelriktat flöde av erfarenheter, idéer och samarbetsprojekt.

Landstinget arbetar även med stöd till de professionella kulturskaparna genom de konsulenter som finns inom respektive konstområde på Kulturenheten, Länsbibliotek Uppsala och vid de regionala kulturinstitutionerna. Konsulenterna arbetar rådgivande, arrangerar fortbildningar samt anordnar mötesplatser och nätverksträffar.

Under kommande kulturplaneperiod planerar landstinget att genomföra ett pilotprojekt med en anställd ”Länskulturskapare”. En tillfällig tjänst kommer att inrättas vid Kulturenheten, där en kulturskapare i taget får i uppdrag att med sin kompetens och sitt konstnärliga skapande belysa viktiga och aktuella frågor. Länskulturskaparen arbetar under begränsad tidsperiod och byts ut i ett slags stafettsystem, för att så många kulturskapare och konstarter som möjligt ska kunna delta i projektet. Länskulturskaparen arbetar utifrån vissa frågeställningar i nära samarbete med länets kommuner och det fria kulturlivet.

Särskilda satsningar 2015–2017:

Formalisera mötesstruktur, dialog och samverkan med fria kulturskapare i länet

Tillsammans med länets kulturskapare skapa en plattform för erfarenhetsutbyte och direktkommunikation i sociala medier.

Informera och stödja kulturskapare i hela länet, med målet att fler av länets professionella kulturskapare ska få del av EU-medel, nationella bidrag och stipendier samt anställningar i de tre kulturallianserna.

Genomföra ett pilotprojekt med en Länskulturskapare, som genom sitt konstnärliga skapande ska belysa aktuella frågor i länet.

Att ta initiativ till att tillsammans med övriga län i Mälardalen ta fram en gemensam plan för konststartsövergripande kompetensutveckling.

Inventera länets professionella kulturskapare och deras verksamhet.

Vid inköp av gåvor vid uppvaktning och representation gärna göra det från kulturskapare.

Verka för att MU-avtalet följs vid de tillfällen då fria professionella kulturskapare anlitas som konsulter eller sakkunniga vid möten inom landsting eller kommun.

2.2 En ökad kulturell delaktighet – utvecklingsområden

2.2.1 Kulturliv för alla

Ett kulturliv tillgängligt för alla medborgare i länet, är ett mål som landstinget och de offentliga kulturaktörerna arbetar för att förverkliga. Alla människor ska ha möjlighet att möta konst och kultur. Inte bara för att det har ett värde i sig, utan också för att kulturlivet utgör en arena för möten mellan människor med olika bakgrund och olika kulturer. Gränsöverskridande möten leder till en dynamisk utveckling och ökar toleransen för olikheter; genom mångfald sker utveckling. Med mångfald avses i denna kulturplan att en variation av erfarenheter och kunskaper kommer till uttryck och företräds i kulturlivet, det vill säga att länets kulturliv återspeglar länets sociala och etniska mångfald. I detta är folkbildningens aktörer viktiga. Allas möjlighet att delta i kulturlivet är en viktig jämlikhets- och demokratifråga.

Landstinget arbetar för att kulturlivet ska vara tillgängligt för alla oavsett var man bor. De hinder och trösklar som begränsar människors möjlighet att kunna ta del av estetiska upplevelser eller eget skapande bör i möjligaste mån undanröjas.

Landstinget arbetar för att säkerställa all slags tillgänglighet för personer med fysisk eller psykisk funktionsnedsättning samt för att kulturlivet ska ha god geografisk spridning. Tillgången till kultur kan se olika ut i olika delar av länet, men landstinget strävar efter att hela länet ska gynnas av de satsningar som görs med offentliga statliga och regionala medel. Alla regionala kulturaktörer ska i möjligaste mån förlägga aktiviteter och föreställningar till lokaler som uppfyller krav på tillgänglighet. Landstinget ställer krav på tillgänglighet hos mottagare av kulturbidrag. Landstinget strävar efter att öka kompetensen om tillgänglighet och mångfaldsaspekter. Ett arbete avseende normkritiskt tänkande i likabehandling har inletts och förvaltningsanställda har utbildats i HBT-frågor. Detta för att bidra till en större öppenhet i det interna och externa arbetet gentemot varandra, medborgare och bidragsmottagare.

Den estetiska förmågan berikar ett kunskapssamhälle. Medborgarnas kreativitet och skapande utgör välfärdsfaktorer. Vissa socioekonomiska skillnader kan undanröjas genom subventioner i offentligt finansierad verksamhet. Kulturinstitutionerna tar ibland egna initiativ till att öka den kulturella delaktigheten. Uppsala stadsteater tillämpar t.ex. vid vissa föreställningar en dynamisk prissättning, som innebär att vissa platser säljs till reducerat pris. Det gör det möjligt för priskänsliga grupper att kunna ta del av aktuella teaterupplevelser trots en svagare betalningsförmåga. Det finns även möjlighet för ungdomar att köpa rabatterade säsongskort. Denna typ av insatser kan överföras till andra institutioner.

Det immateriella kulturarv som frambärs av gemensamt språk, kunskapsformer och sociala koder, tas ofta för självklart av den grupp i samhället som innehar majoritet. För minoritetsgrupper kan de istället utgöra exkluderingsfaktorer. Det är viktigt att skaffa kunskap om dessa faktorer och sträva efter att underlätta för olika gruppers förståelse för varandras kultur, självbild och möjlighet till upplevelser av olika typer av kultur. Vid belysandet av ett kulturarv är det väsentligt att även se till den mosaik av verkligheter och oskrivna berättelser som ryms däri. Utställare behöver ifrågasätta vems berättelser och därmed vems kulturarv som synliggörs. Tillgänglighet är även känslan hos mottagare och publik av att vara välkommen, inkluderad och att man förstår och kan identifiera sig med

Upplandsmuseets utomhusutställning Romska Röster med bilder av fotografen Anders Ryman visades i flera städer. I Uppsala stod den vid stationen och domkyrkan. Foto: Bengt Backlund/ Upplandsmuseet.

det som uttalas. Ett exempel på projekt som arbetat med dessa frågor är HAIKU-projektet³ i vilket Upplandsmuseet och Folkrörelsearkivet tagit en aktiv del. Upplandsmuseet belyser, i ett annat projekt, de funktionsnedsattas perspektiv och vad det inneburit att leva med en funktionsnedsättning vid olika tidpunkter genom historien. Upplandsmuseet och HandikappHistoriska föreningen driver projektet FOKUS som syftar till att utbilda personer i ett museinätverk i frågor rörande funktionshinder och kulturarv. Målet är att perspektivet funktionshinder på ett självklart sätt ska implementeras i mångfaldsbegreppet.

³ HAIKU står för Handikapphistoria i kulturarvet och var ett treårigt projekt 2010–2013 lett av Nordiska museet finansierat av Allmänna arvsfonden.

De nationella minoriteterna och kulturen

I Sverige finns fem erkända nationella minoriteter: sverigefinnar, judar, tornedalingar, romer och samer. Länets befolkning tillhörande en nationell minoritet ska ha möjlighet att utveckla sin kultur och sitt kulturarv. För att tillgodose olika preferenser och behov hos befolkningen måste kulturlivet vara mångfacetterat, innehålla både breda och smala kulturyttringar samt erbjuda pedagogisk vägledning för den kulturovane. Kulturlivet ska söka spegla länets dominerande kulturella identitet såväl som identiteten i minoritets- och subkulturer. Mångfalden i olika kulturers resurser ska tillvaratas och tillåtas blomstra. Nedan beskrivs hur Uppsala läns regionala kulturaktörer samt kommuner idag arbetar med att främja och lyfta fram minoritetskulturer och deras kulturarv. Landstingets roll blir framgent att som

samordnare se var de olika aktiviteterna finns och genom länets institutioner och konsulenter bidra till att stödja sammanhang som kan förstärka varandra. Vidare bör landstingets roll vara att kompetensutveckla, förmedla kunskap och inspirera. Allt för att kunskapen om och förståelsen för de nationella minoriteterna ska öka i hela länet.

I Uppland och Mälardalsområdet utgör sverigefinnar en stor andel av befolkningen. Landstinget är finskt förvaltningsområde och tar emot statsbidrag för att främja finska språket och finsk kultur i länet. I samråd med finska föreningar ska landstinget planera hur statsbidraget skall användas på bästa sätt. Landstinget har genomfört en kartläggning av de behov och önskemål som de finskspråkiga har och hur landstinget kan tillgodose dem. I den framgår att önskemålen till stor del handlar om kulturella aktiviteter som till exempel barnteater, språkläger, teater och film. De har sitt ursprung i en längtan efter den finska kulturen och en önskan att föra kultur och språk vidare till kommande generationer.

I länet är alla kommuner utom Heby och Knivsta finska förvaltningskommuner. Ett flertal initiativ och projekt med fokus på finsk kultur kommer att initieras i länets kommuner. I Enköpings kommun har en finsk kulturplaneringsgrupp bildats och flertalet aktiviteter planeras och genomförs. I Tierps kommun tillgängliggörs kultur på finska genom nytt informationsmaterial om biblioteken samt att arbetsmaterial till "Ordförrådet", ett språkutvecklingsprojekt för barn i åldern 8–12 år, även kommer att finnas på finska. Håbo kommun har ett stort antal kultur- och språkstimulerande aktiviteter, som t.ex. finska bok- och musikpåsar för barn. Äldreboenden med finska avdelningar erbjuder finsk litteratur och det har även arrangerats finsk tangokväll. Håbo bibliotek är aktiva i samrådsmöten med sverigefinska minoriteten. Inom Kultur i vården i Östhammar finns utbildade finska högläsare, vilka erbjuder högläsning och bokcirklar inom äldreomsorg och dagligverksamhet. Älvkarleby kommun satsar på den finska minoriteten genom ökat inköp av finsk litteratur, barnteater på finska samt mötesplatser och gruppaktiviteter på finska för äldre. Uppsala kommun har en stor mängd projekt, uppdrag och arrangemang inom ramen för finska förvaltningsområdet. Finsk poesi framförs, konstutställningar, workshops och samtal

arrangeras i ett samarbete mellan Uppsala kommun, Svenska kyrkan och Föreningen för sverigefinska skribenter. Uppsala tillhandahåller även finska "kulturlådor" där Musik i Uppland deltagit i framtagande och utförande. Uppsala kommun finansierar finska filmvisningar på Fyrisbiografen och finska bidrag under Internationella Kortfilmfestivalen.

Länsbibliotek Uppsala inventerar behov och idéer kring finskspråkigt arbete på länets folkbibliotek samt ska skapa ett nätverk för finskspråkig personal vid biblioteken.

Upplandsmuseet har anställt en romsk pedagog och gjort en uppmärksam utställning i gatumiljö, "Romska Röster", baserad på romsk identitet och romska berättelser. I projektet belyses den romska minoriteten – traditioner, normer och fördomar. Projektet Romska Röster har vidgats till en nationell satsning, det vill säga en stor vandringsutställning med tillhörande pedagogisk verksamhet, som turnerar runt om i Sverige, vilket möjliggjorts genom bidrag från Postkodlotteriet. Även i Tierps kommun kommer romers kultur att lyftas fram genom program/utställning under 2015. År 2011 tilldelades Dagermanpriset till en kvinna för hennes teaterarbete med romer i Sverige och Ungern. Priset, som knyts till arbete i yttrandefrihetens tecken, delas ut av Älvkarleby kommun, Dagermansällskapet och lokala medier.

Arbetet med de övriga nationella minoriteterna är av mindre omfattning. Musik i Uppland har som ambition att fortsätta arbetet med att erbjuda offentliga program med anknytning till de nationella minoriteterna för vuxna, barn och ungdom samt även i skolan. Under 2013 erbjöds åtta konserter med svensk-samisk musik och under 2014 arrangeras åtta konserter med judisk folksång från Östeuropa. I Tierp kommer flerspråkiga sagostunder att arrangeras och kommunen kommer fortsatt att satsa på att köpa in medier på minoritetsspråk. I Östhammar kommer de nationella minoriteterna och dess kulturhistoria ges utrymme vid kommande kulturarrangemang i kommunens regi.

Studieförbunden i länet samverkar med flertalet av de nationella minoriteternas egna organisationer och bidrar därigenom på olika sätt till att möjliggöra minoriteternas arbete med att föra vidare och utveckla det egna kulturarvet.

Särskilda satsningar 2015–2017:

Säkerställa att de regionala kulturaktörerna arbetar aktivt med tillgänglighet, jämställdhet och interkultur genom att ta med perspektiven i dialoger och överenskommelser.

Följa upp arbetet med handlingsplanerna för ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Samtliga institutioner som erhåller statsbidrag inom ramen för kultursamverkansmodellen ska ha åtgärdat "enkelt avhjälpta hinder" för tillgänglighet senast år 2016. Institutionerna ska även tillgänglighetsanpassa webbplatser och e-tjänster senast år 2016.

Stödja initiativ som ökar mångfalden i länets kulturliv och särskilt beakta de nationella minoriteternas möjligheter att utveckla sina respektive kulturella identiteter.

Verka för internationalisering och kulturutbyte med Finland för att stärka den finska kulturen i länet.

Under föreliggande kulturplaneperiod ha minst ett tillfälle för erfarenhetsutbyte med minoriteterna i fokus. Här inbjuds representanter för de olika nationella minoritetsgrupperna, kommuner och andra att presentera sig själva och sina satsningar.

2.2.2 Kultur för barn och unga

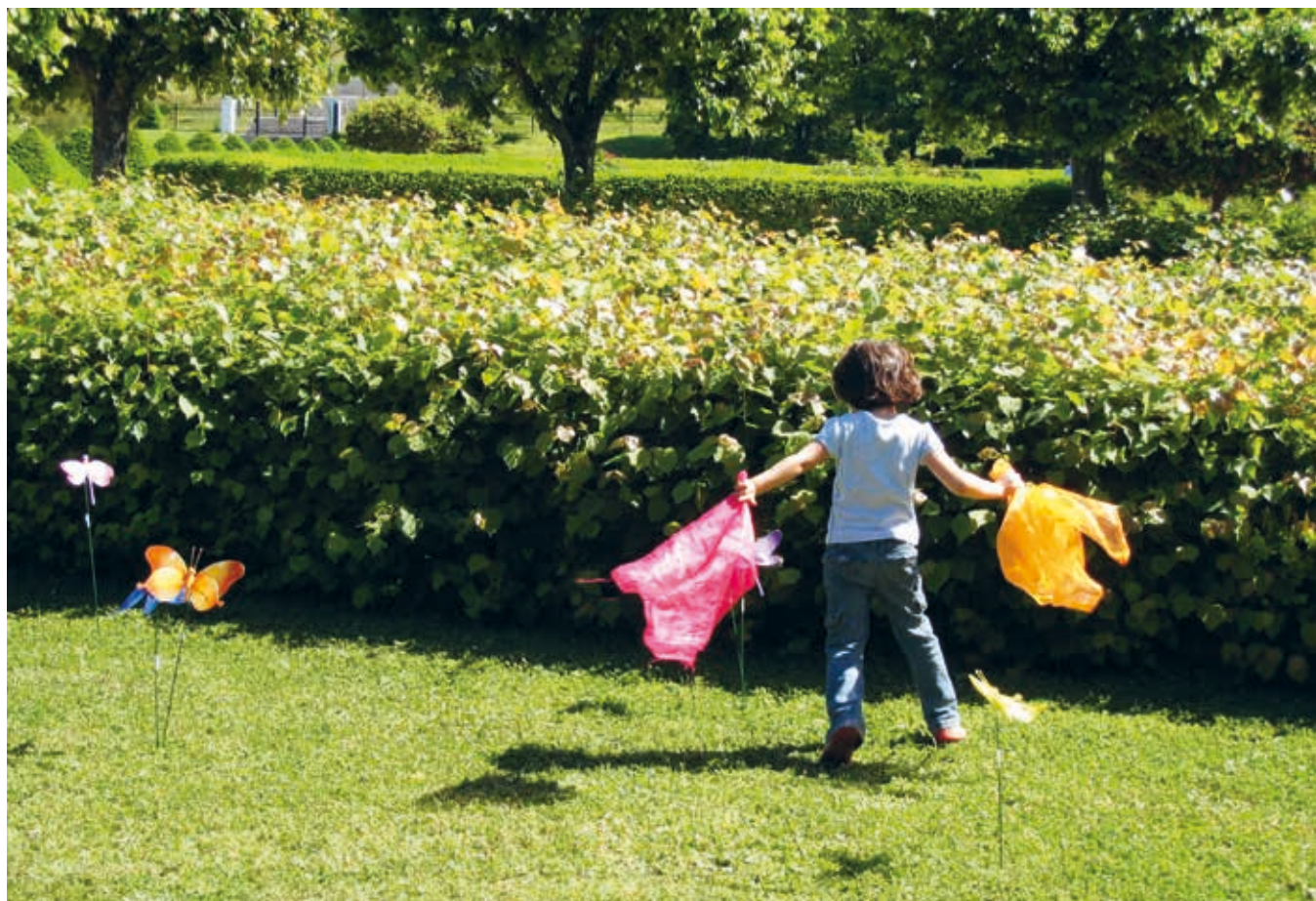
Arbetet med barns och ungas rätt till kultur tar sitt avstamp från FN:s barnkonvention, framför allt ur artikel 31 om "... barnets rätt till vila och fritid, till lek och rekreation samt rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet ..." samt i de nationella kulturpolitiska målen. Genom att uppleva konst och kultur och ägna sig åt eget skapande kan barn och unga behålla och utveckla sin fantasi. De kan ifrågasätta och konkretisera kunskap, skapa mening samt främja sitt självständiga tänkande. Estetiska inslag främjar övrigt lärande och bör uppmuntras. Ju fler sinnen som är aktiva i lärandeprocessen desto effektivare lärande.

Musik- och kulturskolor har en viktig roll att spela när det gäller barns möjlighet till eget skapande, möte mellan olika kulturer samt deltagandet i det lokala kulturlivet. Även fritidsgårdar, olika barn- och ungdomsföreningar, som t.ex.

idrottsföreningar, kulturföreningar, scout- och studieförbund, är viktiga aktörer under barns och ungdomars fria tid. Biblioteken innehar en viktig roll som nav för lässtimulerande insatser och för främjande av demokratitanken, men också genom att vara mötesplats och forum för barn- och ungdomskultur. Biotopia och Upplandsstiftelsen gör stora insatser genom sin pedagogiska barnverksamhet. Detta gäller även pedagogik inom kulturarv, kulturhistoria och slöjd, som bedrivs på och genom Upplandsmuseet.

Nätverket Kulturkraft arbetar med kultur för barn och unga. I Kulturkraft samlas konsulenter, pedagoger och producenter inom områdena litteratur, dans, film, hemslöjd, konst, kulturarv, musik och teater. Samtliga är verksamma i organisationer där landstinget är huvudman eller större bidragsgivare. Kulturkraft arbetar både strategiskt och operativt för att motverka snedfördelning av resurser till barn- och ungdomskulturområdet i länet, men också för att lyfta frågor om tillgänglighet, mångfald och jämställdhet. Det strategiska arbetet innefattar t.ex. spridning av goda exempel samt bevakning och fördjupning inom olika områden som har betydelse för kommunernas barn- och ungdomskultursamordning. Det operativa arbetet i Kulturkraft syftar bland annat till att sprida kunskap om olika konstformers uttryck och förutsättningar samt till att ge barn och unga möjlighet att ta del av professionell konst och kultur i skolan och på sin fritid. Det sker bland annat genom den årliga utbudsdagen "Stora Kulturdagen".

Elevers möte med professionell kultur i skolan har de senaste åren förändrats i och med regeringens satsning på Skapande skola. Länets samtliga kommuner och flertalet friskolor söker och erhåller statliga medel för Skapande skola. Skapande skola-satsningen är ett komplement till skolornas traditionella arbete med kultur. Enligt rapporten "En första utvärdering av Skapande skola", som gjorts av Myndigheten för kulturanalys, påvisas det att skolledningens intresse och engagemang påverkar vilka elever som får del av kultur. Rapporten visar även att det är svårt att påvisa långsiktiga effekter av kulturupplevelser. Därför efterlyses längre tidsperspektiv än ett år för Skapande skola-pengar. Rapporten visar att det finns en tendens att insatser som utförs av pedagoger och institutioner

Dans och blomsterplantering i Botaniska trädgården i Uppsala, ett årligt arrangemang för förskolebarn i samarbete mellan danskonsulenten vid Kulturenheten och Botaniska trädgården, Uppsala universitet. Foto: Gunnar Matti.

ökar, medan insatser som utförs av enskilda professionella konstnärer och fria grupper minskar. Kulturenheten arbetar därför tillsammans med Kulturkraft för att balansen mellan dessa insatser ska bli bättre. Några av länets kommuner har så kallad kulturgaranti, utöver Skapande skola, vilken säkerställer elevers tillgång till möten med professionell kultur.

Internet möjliggör att man kan vara medskapande i den kultur som konsumeras, så kallad prosumtion, där producerande och

konsumerande sker samtidigt. Barn och unga är i allt högre grad själva kreatörer på den digitala arenan. Det är viktigt att landstinget beaktar och främjar detta, så att den unga generationens kunskaper, värderingar och kulturyttringar tillvaratas. Så görs redan idag genom Kulturkrafts satsning på facebooksidan "Kulturkollen" samt genom möten och processer i samarbete med länets kommuner. Det arbetet behöver växlas upp till fler och större satsningar.

Regionala kulturaktörer arrangerar festivaler där unga ges möjlighet att utvecklas och visa upp sitt eget skapande. Några exempel är Skapa Dans, Focus Filmfestival, Musik Direkt, Unga skrivare och Ung Kultur Möts. Landstinget fördelar årligen bidrag till ungdomsorganisationer på distriktsnivå och ungdomsstipendier till talangfulla ungdomar utdelas inom olika konstområden. Sedan år 2011 utdelas priset "Årets Uppskattning" till en aktör som gjort betydande insatser inom barn- och ungdomskulturområdet. Landstingets kulturnämnd avsätter medel till ett arrangörsstöd för professionell teater och dans för barn och unga. Arrangörsstödet kan sökas av skolor, förskolor, kommunala verksamheter samt föreningar och handläggs av Riksteatern Uppsala län. Med satsningen på Kulturbussar erbjuder landstinget, genom UL, länets skolklasser att resa till kulturaktiviteter och kulturella resmål kostnadsfritt under kollektivtrafikens lågtrafiktider.

Särskilda satsningar 2015–2017:

Utveckla satsningen på Kulturbuss till att även inkludera förskolor och fritidshem, både under terminen och under loven.

Genomföra en kampanj för andra resmål än Uppsala stad, så resor med kulturbussar sker i alla riktningar, även inifrån Uppsalas centrala skolor ut till länets alla kommuner.

Genomföra ett eller flera seminarier kring olika modeller för kulturgaranti och hur man bäst förankrar och genomför dessa modeller lokalt.

Driva läsförmedlingsprojekt som möter de unga i deras egna miljöer. Nya sätt att nå barn och unga samt nya sätt att arbeta läsförmedling prövas (se även avsnitt 4.4.8).

2.2.3 Digital delaktighet

Vårt samhälle blir allt mer digitaliserat. Internet möjliggör ett snabbt och oavbrutet informationsflöde. Kunskap om hur datorer och internet används är för den enskilde avgörande för att kunna vara en del av samhällsdebatten, att kunna verka på en modern arbetsmarknad såväl som att delta i social

interaktion på nätet. Sett ur ett samhällsperspektiv är insatser för att skapa digital delaktighet en del av demokratiarbetet.

2013 antog Regionförbundet Uppsala län Digital agenda för Uppsala län 1.0, vilken ska medverka till att länet blir en attraktiv kunskapsregion. I Uppsala län beräknas drygt 40 000 invånare i åldersgruppen 16 år och uppåt stå utanför den digitaliserade världen, med anledning av att de inte har tillgång till eller tillräcklig kunskap om digital kommunikation. Endast 45 % i länet har tillgång till fast bredband med hög kapacitet och skillnaden är stor mellan tätort och landsbygd.

En del av folkbibliotekens kärnuppdrag är att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet och samhällsdebatten. Detta gäller även folkbildningen i stort. Länsbibliotek Uppsala arbetar för att stödja och finna former och samverkanspartners för att detta uppdrag ska kunna utföras på bästa sätt utifrån lokala förutsättningar och behov. Under 2014 startar en mer aktiv samverkan med seminarier och möten mellan folkbibliotek, folkhögskolor, museer och föreningsliv. Länsbiblioteket ansvarar tillsammans med Uppsala Läns Bildningsförbund för satsningen. Denna syftar till att olika projekt och särskilda satsningar inte motverkar utan kompletterar varandra, så att de totala resurserna används på bästa sätt för medborgarna.

Landstinget tar del i den innovativa digitala samhällsutvecklingen och strävar efter att öka befolkningens förståelse för hur moderna tekniska verktyg kan användas. Digitala verktyg erbjuder nya kulturupplevelser och kan även tillgängliggöra redan befintliga kulturupplevelser och kulturarv. Sedan den förra kulturplanen skrevs har digitaliseringen av biografier i länet fortsatt. Alla kommuner utom Knivsta hade år 2013 en digitaliserad biograf inom den egna kommungränsen. Digitaliseringen av biografier är viktig för visningsmöjligheter av nyproducerad film, men vidgar också biografens verksamhetsområde. Förutom film kan digitala livesändningar av konserter, scenkonstföreställningar och föredrag visas. Biograferna kan erbjuda ett mer varierat utbud av aktiviteter till en bredare målgrupp och det ges goda möjligheter att utveckla biograferna till digitala mötesplatser. Landstingets

filmkonsulent arbetar med att stödja biografernas övergång till den digitala tekniken och dess nya möjligheter. Dessutom ges fortbildning till länets professionella filmare i den nya digitala tekniken för att de ska kunna ta del av dess möjligheter. Fortbildningar för länets pedagoger ges också, för att de ska kunna använda digitala verktyg i undervisningen.

Digitaliserade museer och arkiv kan göra samlingar tillgängliga utan att publiken behöver besöka det faktiska museet eller arkivet. Upplandsmuseet arbetar med ”Digitalt Museum”, en satsning för att göra museisamlingarna tillgängliga på internet. Museet utvecklar databasen PRIMUS, som på sikt kommer att kunna hantera de delar av länets kulturarv som utgörs av museisamlingar. Även de regionala arkiven arbetar med digitalisering av sina bestånd. De punktinsatser som gjorts under 2013–2014 har dock visat att digitaliseringen av bestånden i syfte att öka sökbarheten, är mycket kostnadskrävande och att det behöver utvecklas gemensamma metoder för detta i interregional samverkan över tid. Framhållas bör också vikten av att utveckla tekniska lösningar och finna institutionellt stöd för bevarande av redan befintliga digitala arkiv. Sedan 1990-talet har mycket material sparats digitalt, men då tekniken utvecklas snabbt, riskerar dokumenten att åldras och bli oläsbara om de inte tas om hand i tid.

För att synliggöra och utveckla ett levande kulturliv bör kultursektorn finnas närvarande på de arenor som medborgarna använder. Ur ett politiskt och demokratiskt perspektiv kan digitala plattformar fungera som arenor för interaktion med och information till allmänheten. Det är dock viktigt att påminna om att dessa plattformar medför nya utmaningar kring källkritik och upphovsrätt. Internet underlättar spridning av konst och kultur. Interaktivitet och medskapande möjliggörs. Det är positivt, men samtidigt är det nödvändigt att värna om upphovsrätten så att professionella kulturskapare får ersättning för sitt arbete. Upphovsrätten behöver reformeras och anpassas till den digitala verkligheten. Samverkan mellan konst, teknik och politik är viktig för att få en utveckling där de som utifrån sin profession skapar innehåll på nätet ersätts för detta. Utveckling av infrastrukturen för konst i den digitala världen blir avgörande för om kulturskapare ska kunna leva av sin konst i en framtid.

Ett relativt nytt sätt att genom nätet finansiera sin konst är *crowdfunding*⁴ eller användarfinansiering som det också kallas. Hitintills mest använd inom film och musik, men även andra konstarter börjar få upp ögonen för detta sätt att genom ”många bäckar små” söka finansiera sina olika projekt.

Särskilda satsningar 2015–2017:

Stödja och uppmuntra satsningar inriktade på att öka länsinvånarnas förmåga att navigera och kommunicera på nätet.

I samråd med Upplandsmuseet skapa förutsättningar för digitalisering av kulturhistoriska samlingar i regionen för att öka tillgängligheten till vårt kulturarv.

Skapa ett nätverk med bred representation ur kultursektorn – landstinget, biblioteken, folkbildningen och ABM-sektorn (Arkiv, Bibliotek och Museer), för erfarenhetsutbyte och samarbete gällande satsningar på digitaliseringen.

Genomföra en mötesplats för kulturskapare och kultur-entreprenörer, för information om och erfarenhetsutbyte kring *crowdfunding*.

Länsbibliotek Uppsala håller samman en digital satsning på nya former av läsfrämjande och digitalt berättande, där ny teknik och dess möjligheter utforskas, med fokus på tillgängliggörande och medskapande.

2.2.4 Kultur och hälsa

Konst och kultur är bärare av nycklar som kan öppna och förändra vårt medvetande på ett djupare plan. Det finns vetenskapliga studier som visar att kulturell aktivitet har ett samband med god hälsa. Forskning visar att hjärnans formbarhet påverkas när vi upplever kultur. När hjärnan förändras följer en rad intressanta effekter som till exempel ökad minneskapacitet, nya kontaktytor mellan hjärnans olika nätverk och därmed ökad möjlighet till nyinlärning.

⁴ *Crowdfunding* eller s.k. användarfinansiering innebär enligt Kulturrådets definition en breddad finansiering av kulturprojekt. En person beskriver sin projektidé, vanligtvis via internet, och privatpersoner eller företag har möjlighet att vara med och finansiera projektet i ett tidigt skede. Ibland ges även finansierarna möjlighet att påverka projektets utformning.

Äppelsafari under skördefesten på Wik som varje höst lockar många besökare till Wikområdet. Foto: Lennart Engström.

Nationell och internationell forskning bedrivs inom området kultur och hälsa och i Norden ökar samarbetet för gemensamt erfarenhetsutbyte. Med nationella satsningar som "Den kreativa hjärnan" och "Centrum för kultur och hälsa" sprids kunskaper om vetenskapliga framsteg och upptäckter inom området kultur och hälsa. Tack vare vetenskapen inser vi att sambanden mellan "den yttre världen" och "den inre världen" är viktiga för människors välmående och hälsa.

I takt med att vi lever allt längre ökar antalet äldre människor i befolkningen. Självklart har denna grupp lika stor behållning av och rätt till deltagande i kulturlivet som alla andra.

Därför ska äldre ges god tillgång till ett brett kulturellt utbud. Landstingets och kommunernas satsning på *Kultur i vården* riktar sig till både patienter, närstående och personal inom landstinget. Genom att förlägga kulturprogram till vårdlokaler ges patienter tillgång till kulturevenemang. Eftersom många människor dagligen rör sig i vårdlokalerna når kulturprogrammen ut till en bred målgrupp. Landstinget driver ett regionalt nätverk för dem som arbetar med Kultur i vården i länets kommuner och deltar även i ett nationellt nätverk. Ytterligare en del i landstingets arbete med Kultur i vården är den konstnärliga gestaltningen av landstingets vårdlokaler. Många fria kulturskapare, Musik i Uppland,

Upplandsmuseet och studieförbunden är på olika sätt engagerade inom kultur i vården i landsting och kommuner.

Ytterligare en faktor som påverkar oss människor är samspelet mellan natur, kultur och hälsa. Påverkan är av både fysiskt och psykiskt slag. Närvaron av grönområden i stadsmiljöer är gynnsam för hälsan och själen mår bra av att vistas i natursköna områden. En viktig samarbetspart för att utveckla kulturupplevelser i anslutning till naturen är Upplandsstiftelsen, en ideell förening vars medlemmar utgörs av landstinget och länets kommuner. Samverkan ska intensifieras för att skapa konst- och kulturupplevelser på utvalda platser i länets naturområden. Viktiga parter i detta arbete är förutom Upplandsstiftelsen och kommunerna, även Länsstyrelsen, besöksnäringen, universiteten och Regionförbundet.

Kultur och bildning deltar i flera nätverk med aktörer från olika verksamhetsområden inom landstinget, där det gemensamma målet är att öka kulturutbudet inom landstinget. Ett par exempel är nätverken SKA – Samverkan för Kultur på Akademiska sjukhuset som genomför "Kulturdygnet" och Kulturnätverket Barn och unga på Akademiska som genomför "Barnkulturens dag". Dessa sektorsövergripande nätverk bidrar till ett bättre utnyttjande av tillgängliga kulturresurser, liksom till att göra kultur till en integrerad del av vårdverksamheten. Medicinhistoriska museet erhåller verksamhetsbidrag via kulturnämnden och bör nämnas särskilt. Museet är en källa för undervisning i medicinens historia och är öppet för allmänheten i alla åldrar.

Särskilda satsningar 2015–2017:

Utveckla samarbetet med Uppsalas två universitet och Akademiska sjukhuset inom området kultur och hälsa samt identifiera och sätta igång minst ett forskningsprojekt under kulturplaneperioden.

Utveckla Kultur i vården-nätverket till att involvera alla kommuner i länet.

Anordna seminarium kring ämnena kultur och hälsa samt kultur för äldre.

Utveckla konceptet Kultur på recept i olika former, i samverkan mellan kulturinstitutionerna, kommunerna och landstinget.

Utveckla kultur- och naturstigar i kulturellt betydelsefulla strömvården i samverkan mellan landstinget, Upplandsmuseet, Upplandsstiftelsen, Regionförbundet, universiteten, Länsstyrelsen och kommunerna i länet.

2.3 En attraktivare livsmiljö – utvecklingsområden

2.3.1 Arrangörer och lokaler

Arrangörer och ändamålsenliga lokaler behövs för att medborgarna ska kunna ta del av ett kulturellt utbud liksom för att kulturskapare ska kunna arbeta och verka i länet. Arrangörer och lokalhållare är av skilda slag; offentliga aktörer, privata aktörer eller civilsamhällets föreningar, samfund, kyrkor och andra organisationer.

Bristen på ateljéer, studios, scener och repetitionslokaler är stor i flera kommuner, vilket försvårar konstnärligt skapande i länet. Detta begränsar dessutom möjligheten för turnerande verksamhet inom scenkonstområdet och utställningsområdet. Föreningslivet, studieförbunden och olika samfund är lokalhållare med god geografisk spridning i länet. Dessa lokaler utgör en viktig resurs där andra scen- eller utställningslokaler saknas, vilka utnyttjas främst för musikevenemang. Länets arrangörsföreningar är viktiga för den kulturella infrastrukturen och möjliggör för invånarna att vara delaktiga i beslut om kulturutbud på lokal nivå. Olika konstarter och kulturformer ställer olika krav på lokaler och arrangörer. Förutom att dessa krav måste tillgodoses ska tillgängligheten för funktionsnedsatta vara tillfredsställande. Genom ökad samverkan mellan ideella, privata och offentliga aktörer samt ökad samordning mellan olika konstarter kan behoven tillgodoses på ett bättre sätt.

Landstingets kulturnämnd avsätter medel till arrangörsstöd för inköp av teater- och dansföreställningar producerade av professionella teater- och dansgrupper. Föreställningar

för barn och unga prioriteras. Även Uppsala kommuns kulturnämnd avsätter medel till ett arrangörsstöd för inköp av teater- och dansföreställningar för barn och unga. Dessa arrangörsstöd handläggs och förmedlas av Riksteatern Uppsala län. Under 2012 tog Riksteatern Uppsala län initiativ till att göra en kartläggning av infrastrukturen för scenkonst i länet. Kartläggningen genomfördes 2012/2013 och finansierades av Riksteatern nationellt och landstingets kulturförvaltning gemensamt. Arbetet resulterade i dokumentet "Vi är arrangörer och behöver en lokal" (se www.uppsalalan.riksteatern.se/ aktuellt samt www.lul.se/kultur/). I samverkan med landstinget kommer Riksteatern fortsatt att stödja satsningar på lokaler och arrangörskap.

Särskilda satsningar 2015–2017:

Ta tillvara resultaten av den kartläggning som genomfördes 2013 om arrangörskap och lokaler genom att i samverkan med Riksteatern, studieförbund och kommuner upprätta en handlingsplan.

Tillsammans med Riksteatern Uppsala län och Riksteatern nationellt genomföra en inspirationsdag för länets arrangörer.

2.3.2 Kulturmiljöer i länet

Uppsala läns många värdefulla kulturmiljöer ger länsinvånarna en djupare förståelse för länets historia och är en resurs för

I april 2014 öppnades Erik den Heliges relikskrin i Uppsala domkyrka. Upplandsmuseet dokumenterade händelsen.
Foto: Bengt Backlund/Upplandsmuseet.

såväl besöksnäring som regional utveckling. Genom att utveckla kulturmiljöerna som besöksmål ökar tillgängligheten för länets invånare och besökare utifrån. Ett problem som identifierats och som behöver lösas är hur man rent praktiskt tar sig till länets olika kulturmiljöer. Bevarande och utveckling av kulturlandskapet samt utvecklingen av information om och kommunikation till dessa, är viktiga för regionens utveckling. Upplandsmuseet, liksom Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), har hög kompetens på området. Inom kulturmiljöområdet finns många aktörer i länet. Förutom de tidigare nämnda är Länsstyrelsen i Uppsala genom sitt arbete med att bevara och utveckla kulturhistoriska miljöer, en viktig aktör i det regionala kulturarbetet. Länsstyrelsen har en lagstadgad roll som tillsynsmyndighet och uppmuntrar till fortsatt dialog och samverkan kring kulturmiljöfrågor. Kommunerna besitter en kompletterande kunskap vilken bör tas tillvara. Det finns överlag en stor utvecklingspotential i att öka utbyte, dialog och samverkan mellan de olika aktörerna.

Den uppländska bondekulturen präglar utseendet på länets landsbygd. I den södra delen av länet och trakten kring Mälaren finns stora bondgårdar, slott och herresäten som markerar jordägendets sociala struktur. De ståtliga slotten och herrgårdarna är ett resultat av adelns ekonomiska maktställning och uppförda enligt då rådande stilideal i Europa. Herrgårds- och agrarlandskapet har goda förutsättningar att vidareutvecklas till attraktiva besöksmål. Några betydelsefulla anläggningar som redan idag är öppna för besökare är Wik, Grönsöö, Biskops-Arnö, Skokloster och Linnéminnena.

Järnhanteringens långa historia i Uppland gör sig påmind på flera platser. I synnerhet i Dannemora gruvor och vid nordupplands många vallonbruk, t.ex. Leufsta bruk och Österbybruk, speglas järnets storhetstid. Den stora efterfrågan på kvalitativt stångjärn möjliggjorde de storslagna bruksmiljöer som växte upp under 1700- och 1800-talen. Ett besökscentrum som förklarar sammanhangen och vägleder besökare till bruksmiljöerna saknas. Tankar på ett sådant har funnits en längre tid men har ännu inte kunnat verkställas.

De historiska byggnaderna i Uppsala vittnar om stadens historia som lärdomsstad och ärkebiskopsäte. I Gamla

Utsikt över Mälaren från Kalmarnäslandets naturreservat. Hit leder en av Upplandsstiftelsens naturstigar. Foto: Mats Wilhelm.

Uppsala finns betydelsefulla spår av en förhistorisk bosättning och kultplats med ett museum i nära anslutning. Både det historiska Uppsala och det förhistoriska Gamla Uppsala är välbesökta resmål med stort kulturhistoriskt värde. Flera värdefulla fornlämningar finns också på andra håll i länet, till exempel i Vendel och i Enköpingsområdet. Upplandsmuseet utgör en viktig operativ part när stat, region och kommuner utvecklar besöksmål med koppling till länets kulturhistoriska miljöer.

Särskilda satsningar 2015–2017:

Tillsammans med Upplandsmuseet vidareutveckla nätverk inom kulturmiljöområdet för att förbättra och främja samarbete, diskussion och erfarenhetsutbyte.

Tydliggöra rollfördelningen mellan Länsstyrelsen, landstinget, Upplandsmuseet och kommunerna för en starkare och mer ändamålsenlig samordning och samverkan.

Fortsatt utforska, utveckla och tillgängliggöra besöksmålet Wik i samarbete med Upplandsmuseet, Upplandsstiftelsen, Länsstyrelsen och Uppsala kommun.

Följa utvecklingen av besöksnäringen i vallonbruksområdet och på olika sätt stödja kommunerna i de satsningar som de själva gör.

Att utifrån utredningsresultatet om Gamla Uppsala museum uppdra åt Upplandsmuseet att göra en handlingsplan för en fortsatt utveckling av området.

2.3.3 Konst i det offentliga rummet

Det offentliga rummet delas av alla. Ett offentligt rum med konstnärliga uttryck eller andra kulturella aktiviteter bidrar till att fler människor möter kultur i sin vardag och till att den fysiska miljön blir mer variationsrik. Konst kan försätta människor i ett sammanhang, förklara och diskutera samtidigt, vara inspirerande och roande/oroande. En väl utvecklad pedagogik kan dessutom fördjupa intresset och kunskapen om konst i vår omgivning.

Kultur och bildning har landstingsfullmäktiges uppdrag att konstnärligt gestalta landstingets lokaler. I samband med nybyggnationer, ombyggnationer och förhyrningar, anslås som tidigare nämnts (se 2.1.3) motsvarande 1 % av byggnads-/produktionskostnaden till konstnärlig gestaltning. Målgrupp för landstingets arbete med offentlig konst är länets invånare i egenskap av patienter, brukare, personal, anhöriga, besökare, elever och konferensdeltagare.

Landstingets konst finns placerad i och i anslutning till landstingets lokaler i alla länets kommuner och visar en stor konstnärlig variation i teknik och konstnärliga uttryck. Detta ger, tillsammans med kommunernas, universitetens och det privata näringslivets konstsatsningar, länsinvånarna en möjlighet att ta del av ett brett utbud av samtida konst av hög kvalitet. Oavsett om det är enstaka verk på vägg eller större platsspecifika byggnadsanknutna verk, så är konsten en viktig del av den totala miljögestaltningen och upplevelsen av landstingets vårdlokaler, administrativa lokaler och platser där människor möts. Landstinget arbetar för att spegla den samtida

konstens många uttryck. Konst i offentlig miljö omfattar idag förutom traditionella uttryck till exempel rörlig bild, ljus- och ljudkonst.

Med utgångspunkt i Statens konstråds uppdrag *Samverkan om gestaltning av offentliga miljöer* har Landstingsservice i samarbete med Akademiska sjukhuset, Kultur och bildning, Uppsala kommun och Uppsala universitet utvecklat *Gestaltningsprogram för Akademiska sjukhuset*. Programmet ger en historisk bakgrund till områdets förutsättningar och bebyggelse, värderar nuvarande arkitektur och gestaltning samt ger riktlinjer för kommande utformning av såväl bebyggelse som struktur. Programmet är ett styrande dokument med syfte att förstärka den arkitektoniska och konstnärliga gestaltningen av den offentliga miljön. Visionen är att med en helhetssyn på området skapa en läkande miljö, även utanför byggnaderna.

I ett internationellt perspektiv pågår intressant forskning kring vårdbyggnad, utformning av vårdlokaler och konstens relation till dessa. Landstinget deltar i nationella nätverk kring frågor om konstnärlig gestaltning i vårdlokaler och följer internationell forskning på området. Hösten 2013 genomförde Kulturenheten ett seminarium i samarbete med Centrum för vårdens arkitektur (Chalmers) och Västfastigheter (Västra Götalandsregionen). Seminariet behandlade möjligheter till samverkan mellan konst och arkitektur i vårdmiljöer. Samarbetet kommer att fortsätta.

Särskilda satsningar 2015–2017:

I enlighet med Gestaltningsprogrammet för Akademiska sjukhuset göra nya konstinsatser och utveckla nya samarbeten för att skapa ett attraktivt sjukhusområde.

Arrangera minst ett seminarium med nationellt och regionalt deltagande kring forskning om konst och arkitektur i vårdlokaler.

Arrangera ett seminarium för länets landstings- och kommunpolitiker samt för tjänstemän, utställningsansvariga och bild/formkonstnärer om MU-avtalet, dess innehåll, betydelse och möjligheter.

Archaeology av Daniel Jensen, oljemålning från 2008. Placering: Röntgenmottagningen på Akademiska sjukhuset.

Foto: Stewen Quigley. © Daniel Jensen / BUS 2014.

2.3.4 Kultur och samhällsutveckling

När vi medvetet använder konst och kultur som en integrerad del av samhället kan en mer attraktiv och levande livsmiljö uppnås. Genom ett utökat samarbete mellan politikområden kan flera synergieffekter skapas. Det är viktigt med många röster i det gemensamma samhällsbyggandet och nya infallsvinklar kan ges om civilsamhället med folkbildnings- och bild-

ningsverksamhet samt den professionella kultursektorn med fria kulturskapare tas in tidigt i samhällsplanerande processer. Genom att betrakta de professionella kulturskaparna som en tillväxtfaktor i samhällsbyggandet blir länet en föregångare.

Nationella satsningar på kultur och samhälle har pågått under ett antal år och med det har olika begrepp myntats. Från

Överst den hållristning som gav formgivaren Helena Hedström inspiration till framtagandet av smörräven underst. Detta arbete var en del av Visit Upplands projekt "Vikinger med förfäder". Foto: Bengt Johansson (hållristningen) och Helena Hedström (smörräven).

upplevelseindustri till kreativ sektor för att landa i det vi idag kallar kulturella och kreativa näringar, KKN. Landstinget drev i samverkan med Regionförbundet Uppsala län mellan 2008 och 2012 två projekt med fokus på att stödja och främja kreatörer i länet: KRUT – Kreativ Utveckling och efterföljande Kreatörslots Uppsala län. Det senare har av Tillväxtverket lyfts fram som ett av de särskilt intressanta projekten inom uppdraget "Mäklarfunktioner/ nätverk/ modeller för

samverkan". Från det att satsningarna startade har fokus legat på att "ekonomisera kulturen", genom att synliggöra och främja tillväxt inom kultursektorn. Eftersträvaransvärt framöver är att likväl "kulturalisera ekonomin", genom att nyttja de kompetenser och den dynamik som finns inom KKN samt skapa förutsättningar för att i högre grad involvera kreatörer och kulturskapare i samhälls- och tjänsteutveckling.

Trots de insatser som gjorts inom Kulturella och kreativa sektorn, är stödstrukturen för dessa näringar idag nästintill obefintlig. Många lärdomar kan dras från de projekt som bedrivits. Det finns ett behov av anpassad rådgivning, organisations- och kompetensutveckling, nätverk och samarbeten, finansiering, metodutveckling för bättre anpassade mätverktyg, mötesplatser och lokaler samt omvärldsbevakning. Det finns även behov av att koppla samman kompetenser samt att matcha kreatörer och potentiella uppdragsgivare med varandra. Med utgångspunkt i Uppsala stads och läns starka koppling till akademi och forskning finns förutsättningar för utveckling av upplevelsebaserat lärande och ”edutainment”⁵, vilket en intensivare samverkan mellan landstinget, Regionförbundet och universiteten i arbetet med KKN-frågor skulle kunna möjliggöra.

Under projekttiden 2008–2012, byggdes ett nätverk av kreatörer och berörda tjänstemän upp. Att åter väcka liv i detta vore värdefullt, då samverkan är av central betydelse för att insatser från kommunal, regional och statlig nivå ska komplettera och förstärka varandra. När landstingets regionala kulturplan, den regionala utvecklingsstrategin (RUSen) och kommunala styrdokument synkroniseras med varandra, skapas förutsättningar för att satsningar ger maximal utdelning och gemensamma mål nås.

Landstinget vill fortsätta att sprida kunskap om metoden *Cultural Planning*⁶ och stödja de kommuner i länet som vill använda denna eller liknande metoder, allt för att Uppsala län ska kunna erbjuda en attraktiv livsmiljö. Cultural Planning sammanlänkar kultur med samhällsplanering, genom att identifiera kulturella resurser, traditioner och identiteter som präglar en plats eller ett område och skapa utvecklingsplaner utifrån dessa. Metoden har ett tydligt medborgarperspektiv och kan ses som ett komplement till den traditionella samhällsplaneringen.

⁵ *Edutainment*, underhållning i lärande syfte.

⁶ *Cultural Planning* är en metod för samhällsutveckling med kulturella förtecken. Ett kartläggningsarbete görs utifrån de kulturella resurser som finns i lokalsamhället och på den särskilda platsen. Genom att Cultural Planning knyter kulturfrågor till en konkret plats finns det en demokratisk möjlighet att lyssna till och involvera platsens invånare, kulturutövare, politiker och det civila samhället.

Särskilda satsningar 2015–2017:

Arbeta för att företrädare för kultur i större utsträckning används i samhällsplanerande processer.

En mötesdag anordnas gemensamt av landstinget, kommunerna och Regionförbundet, där näringslivs-representanter och kulturskapare/kulturentreprenörer möts för att kompetensutvecklas och inspirera varandra.

Förstärka strukturer för kontinuerlig samverkan mellan landstingets regionala nivå, universitetens statliga nivå och de olika kommunala nivåerna inom konst, kultur, humaniora och samhällsvetenskap.

Sätta igång minst två projekt inom Kulturella och kreativa näringar (KKN) – i första hand i samverkan med Regionförbundet.

Tillsammans med Regionförbundet väcka liv i det slumrande KKN-nätverket.

Fortsätta anordna seminariedagar kring kulturens plats i samhällsutvecklingen, nätverksträffar, erbjuda råd och stöd till kommunerna med utgångspunkt i Cultural Planning.

Utveckla kontakten med universiteten för samarbete kring Cultural Planning och stimulera till att metoden tas upp i samhällsplaneringsprogrammet.

Genomföra en ekonomisk kartläggning av offentliga satsningar på kultur i Uppsala län.

X-ing Broadway/S 6th st av Pelle Perlefelt, oljemålning från 2013. Verket är i landstingets ägo och är placerat på Lasarettet i Enköping.
Foto: Stewen Quigley. © Pelle Perlefelt / BUS 2014.

3 Uppsala län

Uppsala län har såväl utmaningar som möjligheter i det fortsatta arbetet kring kulturområdet. Länets åtta kommuner har olika geografiska förutsättningar och påverkas dessutom av närheten till centralorter, i och utanför länet samt de kommunikationsstråk som löper genom länet. En stor arbetspendling pågår inom, in till och ut ur länet. Det finns stora skillnader i befolkningssammansättningen, såväl i stort som inom respektive kommun. Till exempel är utbildningsnivån högre och antalet invånare med utländsk bakgrund större i Uppsala centralort än i resterande delar av länet. I Uppsala finns en mängd studenter och unga vuxna som via nationslivet får tillgång till kultur som även stöds av staten. De bägge universiteten och Svenska kyrkan har i Uppsala en stark ställning. Dessa aktörer spelar en framträdande roll i första hand genom sitt rika konstinnehav, men även på musiksidan, inte minst inom körverksamheten. Körverksamheten i länet omfattar allt ifrån anrika manskören Orphei Drängar i Uppsala till Swahilikören i Håbo. Uppsala universitets körcentrum är en viktig samlande aktör. Uppsala universitets utbud av konserter, utställningar, kulturmiljöer och programverksamhet med vetenskapligt innehåll är ett betydande bidrag till regionens kulturutbud och öppet för allmänheten med en stor mängd besökare varje år.

Gemensamt för alla länets kommuner är att biblioteken ses som viktiga kulturaktörer. Särskilt viktiga är de i mindre kommuner. Utöver utlåningsverksamheten är biblioteken

mötesplatser och arrangörer av kulturevenemang. I flertalet av länets kommuner är det lokala musiklivet starkt. I landsortskommunerna betyder olika församlingar men också enskilda eldsjälar samt kultur- och idrottsföreningar, mycket för vilken konst och kultur som tillgängliggörs.

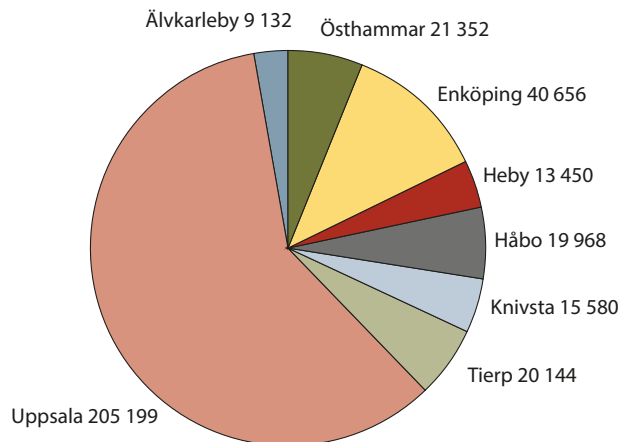
Det är de enskilda delarna som gör Uppsala län unikt – delarna skapar helheten och bilden av ett rikt kulturliv träder fram. För mer djupgående beskrivning av länets förutsättningar finns två rapporter (2011) tillgängliga på landstingets hemsida: www.lul.se/regionalkulturplan.

Stat, landsting, kommuner, fristående kulturaktörer och civilsamhället bidrar tillsammans till att skapa de ekonomiska möjligheter som gynnar konst- och kulturverksamheterna i länet. Samverkan är länets utvecklingspotential.

3.1 Uppsala läns rika kulturliv – åtta kommuner

I detta avsnitt ges en kortare beskrivning av länets kommuner och deras kulturliv. Den totala befolkningsmängden i Uppsala län var 345 481 personer 31 december 2013. Fördelat per kommun åskådliggörs antalet enligt följande:

Befolkningsantal per kommun 31 december 2013

Enköpings kommun

Enköpings kommun arbetar för kultur med bredd och mångfald, både som en del av medborgarnas vardag och en viktig del av besöksnäringen. I kommunen finns ett rikt utbud av besöksmål, där förhistoriska lämningar, medeltida kyrkor samt historiska slott och gårdar tillsammans utgör en kontinuitet över mer än 6 000 år. Bland dessa utgör bland annat hällristningsområdet i Boglösa, Enköpings museum, Grönsö slott med tillhörande slottspark, landmärken för kommunens arbete med kulturturism. Enköpings museum arbetar med barn och unga som prioriterad målgrupp. Mälارlandskapet med sina viktiga kulturmiljöer tillsammans med stadens parker skapar gröna miljöer för människors välmående. Under de kommande åren byggs Kulturhuset Joar om till en attraktiv och kreativ arena för bildkonst, litteratur, scenkonst, musik och dans. Den kulturella prägeln märks också inom den småskaliga näringsverksamheten där kommunens kulturhistoria stärker varumärken och genererar arbetstillfällen.

Heby kommun

Heby kommun siktar mot att genom kulturlivet skapa ett mer attraktivt samhälle. Den kommunala musikskolan skall utvecklas till en Kulturskola där dans, drama, bild och skrivarinjer kompletterar musiken. Kulturskolan agerar som

motor och kulturutbudet som erbjuds invånarna utvecklas genom samverkan mellan lokala kulturentreprenörer och de befintliga kultur- och idrottsföreningarna. Kulturskolan blir en viktig framgångsfaktor för att Heby kommun skall bli mer attraktiv. Heby kommuns festival *Fest i Heby-veckan* lockar varje år 15 000 besökare till en mängd olika kulturarrangemang.

Håbo kommun

Håbo kommun befinner sig i ett expansivt skede med unika möjligheter att ge kulturen en ny betydelse. Med ett rikt kulturhistoriskt arv från järnålder, till kyrkor, herrgårdar och statarlängor men även dagens tätort, finns goda förutsättningar för utveckling. I kommunen finns tre välkända kulturinstitutioner som bidrar till dagens och framtidens kulturutbud och lyskraft: Nordens Folkhögskola Biskops-Arnö, Skoklosters Slott och Åbergs museum.

Knivsta kommun

Knivsta kommun har med sitt geografiska läge och sin gynnsamma utveckling, förutsättningar att skapa starka konstnärliga och kulturhistoriska avtryck. Genom att binda samman bygdens innehållsrika historia med den mångfald av kreativa människor som befolkar kommunen skapas konst och kultur. Det nybyggda biblioteket är en viktig mötesplats, där man har en väl fungerande och nationellt erkänd biblioteksverksamhet i framkant med barn och unga som viktig målgrupp.

Tierps kommun

I Tierps kommun samverkar det aktiva föreningslivet och enskilda samarbetspartners till att ständigt "hålla kulturen nära". Den rika kulturhistorien med vallonbruk, Örbyhus slott, Vendelbygden och Östersjökusten, ligger till grund för den fortsatta utvecklingen. I bygden finns en tradition kring nyckelharpan som är unik både nationellt och internationellt. Kommunen satsar på evenemang för barn och ungdom, särskilda satsningar på litteratur för alla åldrar, språkutveckling för barn i skolan, en väl utbyggd kulturskola och "Konst på väg" – den återkommande konstrundan med runt 20 000 besök varje år, vilket innebär upp till 6 000 unika besökare.

*Härdning av stämjärn på Babco i Enköping. Bilden är från 1950-talet och finns förvarad hos föreningen Företagens historia Uppsala län.
Foto: Okänd.*

Uppsala kommun

Många invånare i länets andra kommuner reser till Uppsala för att uppleva kultur. Uppsala kommun är en resurs för hela länet genom sitt starka och attraktiva kulturliv. Uppsala är Sveriges fjärde största stad som utvecklats till ett mångkulturellt samhälle och en internationell mötesplats. Uppsalas kulturpolitik syftar till att ge alla som lever och verkar i kommunen tillgång till ett konst- och kulturliv med kvalitet och mångfald. Uppsala präglas av starka kulturinstitutioner, många aktiva kulturskapare samt evenemang av nationellt och internationellt intresse. Med såväl stora offentliga som mindre ideella och privata verksamheter, erbjuds ett mångfacetterat utbud av kultur till länets invånare. Kommunen, universiteten och Svenska kyrkan bidrar till kulturlivet bland annat genom kulturhistoriska miljöer, teatrar, musikverksamheter, konstsamlingar, museiverksamheter, kulturarrangemang och mötesplatser. I Uppsala finns Bibliotek Uppsala, Uppsala stadsteater, Uppsala Konsert & Kongress, Uppsala konstmuseum, Biotopia, Reginateatern, Bror Hjorths Hus, Gottsunda Dans & Teater, Fredens hus, Dag Hammarskjöld-biblioteket, Linnémuseet samt Museum Gustavianum och Uppsala universitets övriga museer. Samtliga regionala kulturinstitutioner som ingår i kultursamverkansmodellen har sitt säte i Uppsala.

Älvkarleby kommun

Älvkarleby kommuns kulturlivs styrka är dess arrangemang runt de historiska arven med bruk, vattenvägar, fisketraditioner och folkmusik. Dessa kompletteras med nutida konst-, litteratur- och musikarrangemang så som Art Expo, Dagermanpriset, Byss-Calle stämman och Toner på Laxön. Viktig mötesplats i kommunen är biblioteket som kan ses som ett kulturhus. Den avgiftsfria Kulturskolan har ökat antalet deltagande barn och unga markant. Kommunens storlek underlättar för föreningar och andra aktörer att samarbeta över verksamhets- och åldersgränser. Planer finns för utökade arrangörssamarbeten.

Östhammars kommun

Östhammars kommun har ett livskraftigt föreningsliv och god infrastruktur för kultur inom vård och skola. Kommunen kännetecknas av stor variation av kultur- och naturvärden; skärgård och kuststäder från medeltiden, unika gruv- och

bruksmiljöer, småbrutna odlingslandskap och fornlämningar från äldre järnåldern. Festivalen "Östhammars musikvecka" arrangeras årligen av kommunen. Nu pågår en beslutsprocess om nytt huvudbibliotek i Östhammars tätort.

3.2 Det professionella kulturlivet

Regionala kulturinstitutioner utgör ofta en utgångspunkt för det professionella kulturlivet. I Uppsala län ligger alla de regionala institutioner som ingår i samverkansmodellens bidragsfördelning i Uppsala kommun. Det gör att medel och infrastruktur för länets professionella kulturliv i mångt och mycket är knutet till centrala Uppsala. Viktiga aktörer finns dock i andra delar av länet, som t.ex. Biskops-Arnö i Håbo kommun och Eric Sahlström Institutet i Tierps kommun.

I Uppsala län finns professionella kulturskapare inom alla konstarter. Tillsvidareanställd personal finns på Uppsala stadsteater och vid Musik i Uppland, men de flesta kulturskaparna i länet är frilansande. Samspelet med institutionerna är viktigt för det fria kulturlivet, men det anses svårt för enskilda kulturskapare och fria grupper att få access till de stora institutionerna och deras verksamhet.

Den kulturella infrastrukturen är svagt utvecklad i länet, men det finns vissa stödstrukturer. Kulturskaparna är betydelsefulla dialogpartners i utvecklandet av kulturplanen, men också för att förstå hur stöd och infrastruktur för de professionella kulturskaparna bäst ska utformas och stärkas. De fria kulturskaparna är spridda över länet och på vissa platser har de gått ihop för att stödja varandra. Det är inte ovanligt att olika besöksmål också blir samlingsplatser för kulturskapare. Vallonbruken är exempel på detta, där Sadelmakarlängan i Österbybruk och Hantverkets Hus i Lövestabruk kan nämnas, liksom klusterbildningen på Laxön i Älvkarleby.

De 13 centrumbildningar som finns i Sverige idag är tillgängliga för länets kulturskapare, men en relativt liten andel uppsalabaserade medlemmar återfinns i de respektive centrumbildningarna. Centrumbildningarna har ett arbetsfördelande uppdrag från staten och anledningen till de låga medlemsantalen från länet är intressant att undersöka vidare.

På nationell nivå finns strukturer för stöd till de professionella kulturskaparna, med fack- och intresseorganisationer. Dessa är dock ofta svagt organiserade ute i regioner och kommuner, men inom t.ex. bild- och formkonsten finns regionala och lokala sammanslutningar för att stärka de fria och professionella utövarna. Uppsala Konstnärsklubb bildades 1955 och fungerar som en mötesplats för diskussioner och samvaro, men arbetar även för att förbättra konstnärernas villkor i Uppsala län. Konstnärsklubben förfogar över lokaler i Walmstedtska Gården – Galleri 1 samt Å-huset i centrala Uppsala, vilket fungerar som mötesplats för hela länets konst. Ytterligare en sammanslutning för bild- och formkonstnärer är Upplands KRO-förening. KRO/KIF Region Öst omfattar Uppsala län. Konstföreningar finns även i Tierp, Enköping, Östhammar och Uppsala. Det finns fristående konstnärsgupper som stärker varandra och tillsammans gör avtryck i länet, som HAKA, Konstjord, Ateljé Fria Händer, Konstobservatoriet och Rackarkonstnärerna. Medlemmarna är förutom att de arbetar i länet också verksamma nationellt såväl som internationellt. I Uppsala kommun finns exempelvis också Kaleido – ett konstnärskooperativ med konsthantverkare inom bland annat keramik, smide, textil, smyckeskonst – som gemensamt driver egen butik och galleri. Inom övriga konstområden saknas regionala stödstrukturer förutom på litteraturens område, där Uppsala författarsällskap, en förening för professionella författare, översättare och dramatiker i länet, bildades inför framtagandet av den tidigare kulturplanen. Mycket kan göras för att stödja de regionala professionella kulturskaparna, gärna i samverkan med KLYS (Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd) och dess medlemsorganisationer.

När kulturskapare från olika konstarter träffas uppstår ett kreativt kraftcentrum i vilka projekt och nya samarbeten tenderar att födas. Naturliga platser för sådana kreativa möten saknas i hela länet. Den begränsade tillgången till kapital lyfts också ofta som ett problemområde för de fria kulturskaparna. Det finns lokala, regionala och nationella finansieringsmöjligheter för projekt och verksamheter. Dessa kräver dock ofta att kulturskaparna organiserar sig, dels med varandra, men också tillsammans med offentliga aktörer och civilsamhället. En fungerande infrastruktur för att få till

Crister Olsson och Lolo Elwin, "Innan jorden rämnar", Uppsala stadsteater. Foto: Patrik Lundin.

stånd dessa samarbeten behövs. Kultur och bildning kommer under perioden att växla upp och strukturera samarbetet med länets professionella kulturskapare samt arbeta för hela det professionella kulturlivet tillsammans med regionens viktiga kulturinstitutioner. Som ett led i arbetet med att åstadkomma ett större flöde mellan det fria kulturlivet och institutionerna, kommer Kulturskaparrådet, som hittills bestått av representanter från det fria professionella kulturlivet, att kompletteras med kulturskapare som representerar de anställda vid institutionerna. Övrig samverkan sker bland annat i Kultur och bildnings samarbetsråd Kilen och Politiska Kilen (för beskrivning av Kilen, se avsnitt 5.2).

3.3 Civilsamhället

Civilsamhället har stor betydelse för länets kulturliv. Bakom begreppet ryms enskilda eldsjälar, folkbildningen och alla de ideella organisationer som bygger på stort engagemang och genuin drivkraft från människor som sluter sig samman för att åstadkomma konst och kultur i gemenskap. Det ideella perspektivet är viktigt för att förstå kulturlivets variation och förnyelse utanför de etablerade kulturinstitutionernas verksamhet. Det fria ideella konst-, kultur- och musiklivet är en viktig del av regionens kulturliv. Samverkan inom

föreningslivet bygger på fritt deltagande och frivillighet i samverkansformerna, personliga hjärtefrågor och ofta en önskan om samarbete i syfte att skapa förändring. Genom sitt engagemang ges enskilda medborgare möjlighet att påverka det lokala kulturlivet. Det kan innebära att arbeta över administrativa gränser för län och kommun, varpå oväntade möten kan uppstå och olika kulturella uttryck kan mötas. I föreningslivet finns möjligheter för amatörer och professionella att skapa tillsammans och för möten över generationsgränser. Studieförbunden når de unga, t.ex. ABF:s Musikfabriken

med replokaler, studios och musikbibliotek. Studieförbundet i Uppsala län utvecklar en danskarusell som en del i ett nationellt koncept för unga dansgrupper. Dansgrupperna skapar och visar upp sina föreställningar vid offentliga föreställningar under en turné i länet. Studieförbunden står för kunskap, bildning och iscensättande av människors idéer på ett konkret vis som möjliggör för människor i alla åldrar att utvecklas på ett personligt plan. Studieförbunden är "möjliggörare" för många olika kulturyttringar. Viktig är också den möjlighet till möten mellan olika kulturer som ges.

Uppsala Akademiska Kammarkör med Stefan Parkman som dirigent under Körfesten på Wik 2013. Foto: Gunnar Matti.

Civilsamhällets aktörer är viktiga i rollen som lokalhållare och arrangörer. Många arrangörsföreningar, lokalhållande organisationer, hembygdsrörelsen, Svenska kyrkan och andra samfund har stor betydelse för de regionala kulturaktörernas möjligheter att nå ut till länets åtta kommuner. Många kyrkor fungerar som konsertlokaler och flertalet föreningar, samfund och kyrkor arrangerar egna kulturella evenemang. Inom arrangörsföreningarna ryms också en strävan att nå en publik från olika kulturer på nya och olikartade spelplatser.

Hembygdsrörelsen är viktig för att bevara och tillgängliggöra länets kulturarv. Studieförbunden och länets två folkhögskolor, Nordens Folkhögskola Biskops-Arnö och Wiks folkhögskola, bedriver kultur- och bildningsverksamhet som är betydelsefull för länsinvånarnas livslånga lärande och egna skapande. Wiks folkhögskola har samarbetat med studieförbundet Bilda i arrangemanget av den årliga Körfesten på Wik, som samlat körsångare från hela landet till kurser, workshops och konserter.

Ytterligare en viktig del av civilsamhället är Folkrörelsearkivet, vars uppdrag är att samla in och stödja föreningar i bevarandet av arkivhandlingar. Arkivet är en mötesplats för kunskap om föreningslivet. Genom att kontinuerligt skapa mötesplatser kommer landstinget tillsammans med civilsamhällets aktörer att under perioden 2015–2017 värna om och lyssna till de drivkrafter och strömningar som finns inom civilsamhället.

3.4 Folkbildningen

Uppsala utmärks av ett anrikt akademiskt liv som står för traditionella bildningsideal. De gamla begreppen *kultur* och *bildning* har en historik som går tillbaka till de moderna universitetens formerande under 1800-talet, inte minst i

utvecklandet av de humanistiska ämnena vid lärosätena. Med tiden har bildningsbegreppet vidgats och de vetenskapliga disciplinernas bildningsverksamhet och folkbildningen samverkar idag med varandra. Bildningsbegreppet står även för bildning av sig själv, försök att nyansera sina tänkesätt och tolkningar av världen. Strävan efter att odla de humanistiska värdena och utveckla den mänskliga förmågan förenar universiteten med folkbildningen. Länets folkbildningsorganisationer – studieförbunden samt Wiks folkhögskola och Nordens Folkhögskola Biskops-Arnö – är betydelsefulla aktörer inom det civila samhället, vilka ofta samarbetar med Uppsalas två universitet och folkbiblioteken. Att delta i folkbildning ger möjlighet till en social gemenskap vid sidan av arbete och familj. Studiecirklar och folkhögskolekurser utgör mötesplatser där människor ges möjlighet till livslångt lärande, skapande och kreativitet, att bygga sociala nätverk och stärka sina möjligheter att påverka sin livssituation. Verksamheten har eget skapande i fokus.

Folkbildningen spelar en betydande roll för den lokala kulturutvecklingen, då den samarbetar med såväl det professionella kulturlivet som amatörkulturen. Den är producent och arrangör av kultur, både i form av publika evenemang och i form av studiecirklar och kurser. Studieförbunden samarbetar ofta med kommuner, framför allt med kulturförvaltningar och bibliotek, men även med förvaltningar som omfattar äldreomsorg och social omsorg samt fritidsförvaltningar. De lokala studieförbunden engagerar sig i olika typer av arrangemang och hjälper till med kontakter och nätverk. De investerar i och har tillgång till teknik och lokaler för sin verksamhet, vilket innebär att det runtom i länet finns ett stort antal mötesplatser i form av samlingslokaler, scener, repetitionslokaler, ateljéer, verkstäder och utställningslokaler.

Catchers av Emma Hartman, oljemålning från 2012. Placering: Psykiatrins hus, Akademiska sjukhuset.
Foto: Stewen Quigley. © Emma Hartman / BUS 2014.

4 Regional kulturverksamhet i Uppsala län

4.1 Den regionala nivåns organisation på kulturområdet

Landstinget i Uppsala län bedriver kulturverksamhet på regional nivå. Landstingets kulturnämnd ansvarar för verksamheten. På landstinget finns kulturförvaltningen, Kultur och bildning, som förutom den centrala administrationen består av fyra enheter: Kulturenheten, Wiks folkhögskola med filialen Uppsala folkhögskola, Wiks slott och Länsbibliotek Uppsala.

I Kulturenheten ingår konsulentverksamhet för dans, film och konst, Kultur i vården samt arbetet med konstnärlig gestaltning av landstingets lokaler. Kulturenheten arbetar även med kulturstrategiska uppgifter och nationell/internationell utblick. I kulturstrategiernas bevaknings-/stöduppgift ingår barn- och ungdomsverksamhet inkluderande Skapande skola, Cultural Planning samt Kulturella och kreativa näringar. Som en del i konsulentverksamheten ingår arbete med gränsöverskridande konst såsom videokonst, dansfilm och film kopplat till litteratur, vilket sker såväl gemensamt som enskilt.

Wiks folkhögskola, med filialen Uppsala folkhögskola, bedriver folkhögskoleverksamhet. På Wiks folkhögskola ges ettåriga kurser inom det estetiska området, flera olika kortkurser, varav tolkutbildningarna är av nationell vikt. De allmänna, behörighetsgivande kurserna ges vid filialen Uppsala folkhögskola.

Wiks slott är framför allt en landstingsintern konferensanläggning, men bedriver även en del kulturverksamhet, bland annat i samarbete med de estetiska kurserna på folkhögskolan. En årlig skördefest och Körfesten på Wik är två exempel på detta. Slottet söker expandera sin verksamhet på den kulturella och kreativa näringssidan i samverkan med privata entreprenörer. En genomförd försöksverksamhet sommartid kommer att permanentas och utvecklas.

Länsbibliotek Uppsala arbetar med kompetensförsörjning och utvecklingsfrågor gentemot och i samverkan med de kommunala biblioteken. Länsbiblioteket är en viktig och sammanhållande aktör utifrån den nya regionala Biblioteksplanen. Läsfrämjande och digitalisering samt verksamhet mot barn och unga är centrala. Länsbiblioteket samverkar även med Uppsala Läns Bildningsförbund och folkbildningens övriga aktörer.

Utöver verksamheterna inom Kultur och bildning, är landstinget huvudman för stiftelserna Musik i Uppland och Upplandsmuseet. Landstingets kulturnämnd finansierar de egna regionala kulturverksamheterna och ger årliga anslag till Musik i Uppland och Upplandsmuseet, liksom till de övriga regionala kulturverksamheter som har statligt verksamhetsstöd och ingår i samverkansmodellen. De senare är Länsfilmskonsulenter, Folkrörelsearkivet för Uppsala län, Företagens historia Uppsala län och Riksteatern Uppsala

län. Uppsala stadsteater erhåller årligt verksamhetsbidrag av landstinget genom statligt stöd inom ramen för kultur-samverkansmodellen, men teatern får sitt huvudsakliga ekonomiska stöd från Uppsala kommun.

De regionala kulturaktörer som får både statligt och regionalt verksamhetsbidrag skiljer sig åt på många sätt. Bland annat när det gäller organisationsform (i förvaltning, stiftelse, ideell förening), uppdrag och anslag (kommunalt, regionalt, statligt), ekonomiska förutsättningar, arbetssätt (producerande, konsulterande) och tidsperspektiv (de flesta av verksamheterna har funnits länge, några är relativt nyetablerade).

Landstingets kulturnämnd ger även årliga anslag till andra aktörer, som är betydelsefulla för länets kulturliv, men som saknar statligt verksamhetsstöd och/eller inte berörs av kultursamverkansmodellens införande. Här kan Nordens Folkhögskola Biskops-Arnö, Eric Sahlström Institutet, Uppsala Läns Bildningsförbund, Uppsala bygdegårds distrikt, Stiftelsen Leufsta Bruk och Grönsö slott nämnas. Landstingets kulturnämnd fördelar dessutom årliga bidrag till studieförbundens och ungdomsorganisationernas distriktsorganisationer.

Nedan beskrivs de verksamheter som omfattas av samverkansmodellen. Ordningen följer de sju områden vilka enligt Kulturrådets direktiv ska ingå i samverkansmodellen. Ett åttonde nytt område är i denna kulturplan infört, trots att det ännu inte står klart om detta kommer bli obligatoriskt. Område nummer åtta är Litteratur och läsfrämjande.

4.2 Regionala och kommunala kulturinstitutioner

Fram till för ungefär 20 år sedan delades huvudmannaskapet för Musik i Uppland, Upplandsmuseet, Uppsala stadsteater och Uppsala konstmuseum (dåvarande Upplands konstmuseum) mellan landstinget och Uppsala kommun. År 1988 och 1993 renodlades huvudmannaskapen och landstinget blev huvudman för Musik i Uppland och Upplandsmuseet medan Uppsala stadsteater och Uppsala konstmuseum fick Uppsala kommun som huvudman. Den

gemensamma ambitionen är att fortsätta utveckla samverkan mellan institutionerna. De administrativa skiljelinjerna i huvudmannaskap ska inte utgöra trösklar eller hinder för den publik som önskar ta del av kulturutbudet i Uppsala län. Konstkonsulenten vid Kulturenheten ska utveckla den regionala bildkonstverksamheten med ökad samverkan mellan kommunala och regionala parter på konstområdet som ett av sina huvuduppdrag.

Utöver de institutioner som erhåller statsbidrag genom kultur-samverkansmodellen återfinns ett antal andra för kulturlivet centrala aktörer. En koncentration av kulturinstitutioner finns inom Uppsala kommun. Den största och för regionen viktiga kommunala aktör som förtjänar att särskilt nämnas är konsertverksamheten vid Uppsala Konsert & Kongress.

Uppsala Konsert & Kongress (UKK)

Uppsala Konsert & Kongress öppnade år 2007 och har med sin prisbelönta arkitektur och unika programprofil etablerat sig som en av de ledande musikscenerna i Norden. UKK är en resurs för musik- och kulturlivet i hela regionen, dels som inspiration och fönster mot omvärlden, dels som plattform och scen för många av länets aktörer inom musikområdet. Årligen ges närmare 200 konserter innefattande en stor genrebredd. Konsertverksamheten fördelar sig på egna produktioner samt uthyrningar till externa arrangörer som länsmusiken, kulturföreningar och den nationella nöjesbranschen. Bland de mer uppmärksammade återkommande evenemangen återfinns elektronikfestivalen VOLT, Uppsala Internationella Gitarrfestival samt Upplands spelmansförbunds Oktoberstämma. En stor del av publiken är tillresande, främst från regionen, men också från hela landet.

Uppsala Konsert & Kongress AB, som ansvarar för verksamheten i UKK, är ett helägt kommunalt bolag inom Uppsala kommuns stadshuskoncern. Verksamheten finansieras genom aktieägartillskott och en betydande andel egna intäkter. UKK erhåller inga regionala eller statliga medel. Musik i Uppland är hyresgäst i UKK och svarar för ca 15 % av konsertverksamheten. UKK och Musik i Uppland har ett väl utvecklat och fungerande samarbete. Ägardirektivet säger att UKK ska vara en mötesplats för musik och för alla

Aniello Desiderio ger en masterclass på Uppsala XI Internationella Gitarrfestival 2014.

Foto: Nicola Radford.

grupper i kommunen samt samverka med andra aktörer inom kulturlivet och besöksnäringen. Under åren 2015–2017 kommer UKK att ha ett särskilt fokus på att utveckla samverkan med andra aktörer i området i syfte att skapa ett attraktivt och mångfacetterat kultur- och besökscentrum i Östra City samt att utveckla verksamheten sommartid. UKK och Musik i Uppland ska stärka samverkan på de områden där det är möjligt, t.ex. vad gäller konsertplanering, teknik och lokaler. Genom de båda institutionernas deltagande i Kultur och bildnings samarbetsråd Kilen och Politiska Kilen ges tillfälle till fördjupad och kontinuerlig dialog (se avsnitt 5.2). Här öppnas också upp för samarbetsprojekt mellan institutionerna.

4.3 Interregional samverkan och samarbete

Samverkan och samarbeten med olika aktörer pågår överallt i kulturlivet, både inom länet men också utanför länets gränser. Samverkan och samarbeten ger förutom möjliga samordningsvinster även nya perspektiv på verksamheten.

Ett antal geografiska mönster framkommer gällande de regionala kulturaktörernas interregionala samverkan och samarbete. Samtliga regionala kulturaktörer deltar i nätverk med sina kollegor i andra län. Nätverken täcker ofta hela landet, medan en del nätverk endast omfattar Mellansverige

eller ett antal regioner/landsting. Samverkan och samarbete med Gävleborgs och Dalarnas län är vanligt förekommande. I stort sett samtliga regionala kulturaktörer arbetar i projekt med de norra grannlänerna. Projekten är ofta välfungerande och har pågått under flera år. Ytterligare samarbeten sker inom olika konstområden/verksamheter med regionala kulturaktörer i Västmanland, Örebro, Sörmlands, Värmlands och Stockholms län. På landstingsnivå är samverkan redan stark med Gävleborg/Dalarna och samverkan med de fem landstingen ingående i Stockholm-Mälarenregionen (Stockholm, Sörmland, Örebro, Västmanland och Uppsala) kommer under kulturplaneperioden att förstärkas.

4.4 De regionala kulturaktörerna och prioriteringar 2015–2017

Nedan ges en kort beskrivning av de elva regionala kulturaktörer som idag får statligt verksamhetsstöd och direkt berörs av kultursamverkansmodellen. Prioriteringar för perioden 2015–2017 anges för respektive aktör. För en mer utförlig information om respektive verksamhet, se rapporten "Nulägesbeskrivning av Uppsala läns kulturliv – De regionala kulturaktörerna" (2011) på kulturförvaltningens hemsida, vilken sammanställdes under arbetet med att ta fram den första regionala kulturplanen (www.lul.se/regionalkulturplan).

Samtliga regionala kulturaktörer arbetar i enlighet med landstingets tre kulturpolitiska perspektiv (konstpolitik, kulturpolitik och kulturplanering). De regionala kulturaktörerna arbetar med och prioriterar de av staten kulturpolitiskt prioriterade områdena jämställdhet, tillgänglighet, internationellt/interkulturellt samt barn och unga i de fall det är förenligt med verksamheten och ligger i linje med den konstnärliga ambitionen. Konstnärlig kvalitet och förnyelse prioriteras hos såväl de producerande som främjande regionala kulturaktörerna. Landstingets olika enheter vid kulturförvaltningen arbetar även som en strategisk och konsultativ part för kommuner och andra parter genom systematisk omvärldsbevakning och analys samt genom att arrangera nätverksträffar och konferenser.

Emelie Wallberg (Marion) och Logi Tulinius (Robin), "Robin Hoods hjärta", Uppsala stadsteater. Foto: Micke Sandström.

4.4.1 Professionell teater- och musikverksamhet

Musik i Uppland

Länsmusikorganisationen Musik i Uppland ger länets invånare tillgång till levande musik av hög kvalitet genom konserter med de egna ensemblerna och den egna orkestern, men även med frilansande ensembler och musiker. Musik i Uppland har sitt kansli i Uppsala Konsert & Kongress, där stiftelsen

även har repetitionslokaler och arrangerar många konserter. Musik i Uppland samarbetar kontinuerligt med nationellt och internationellt verksamma dirigenter, tonsättare och solister. I det fall det är möjligt görs beställningar av nyskrivna musikverk med stöd från Kulturrådet.

Uppsala Kammarorkester är länets enda professionella symfoniska orkester med cirka 40 musiker, bestående dels av fast anställda musiker, såväl hel- som deltidsanställda, och dels av ett antal frilansmusiker. Frilansmusikerna är i hög grad återkommande och är således väl samspelade. Orkestern repeterar och spelar ungefär en vecka per månad och under övrig tid är de heltidsanställda musikerna engagerade i två av Musik i Upplands tre ensembler: Uppsala Kammarorkester och Linnékvintetten. Medlemmarna i Trio X är heltidsanställda improvisationsmusiker inom genren jazz.

Offentliga konserter i länet arrangeras främst inom ramen för den så kallade Konsertkarusellen, en verksamhet där Musik i Uppland samarbetar med 50–60 lokala föreningar av olika slag. Samtliga kommuner i länet deltar idag i Konsertkarusellen och är medfinansierare i satsningen.

Stiftelsen bedriver en omfattande barn- och ungdomsverksamhet, bland annat genom ett stort antal skolkonserter men också genom en omfattande Musik Direkt-verksamhet¹. Skolkonserterna utförs av såväl de egna ensemblerna, som av frilansande grupper och musiker. Musik i Uppland deltar i flera av de projekt som ingår i Skapande skola. Familjekonserter arrangeras årligen i länet.

Utöver konsertverksamheten genomför Musik i Uppland olika projekt, workshops samt stöder amatörverksamhet. Ett exempel är Uplands Låtverkstad, ett folkmusikprojekt för ungdomar i samarbete med Eric Sahlström Institutet och Uplands spelmansförbund. Uppsala Tonsättartävling arrangeras återkommande. Tävlningen vänder sig till unga tonsättare (max 35 år) i Norden och Estland och direktsänds i Sveriges Radio P2. Första pris är, förutom prissumman, att vinnarverket uppförs av nio professionella orkestrar i Sverige och en i

Estland. Tävlningen är unik i sitt slag och viktig för återväxten bland kompositörer och för utvecklingen av den klassiska orkestermusiken.

Musik i Uppland arbetar aktivt med perspektiven jämställdhet, tillgänglighet och interkulturellt/internationellt. För att öka tillgängligheten till musik av hög kvalitet spelar stiftelsens ensembler regelbundet i landstingets och kommunernas Kultur i vården-verksamhet.

Prioriteringar år 2015–2017:

Utveckla satsningen Konsertkarusellen och den övriga närvaron i länet.

Utveckla verksamhet riktad mot barn och unga, bland annat genom Skapande skola-projekt, Musik Direkt och skolkonserter i hela länet.

Stödja det fria professionella musiklivet genom att engagera frilansande musiker, arrangera Uppsala Tonsättartävling och beställa nyskriven musik.

Utveckla samarbetet med andra länsmusikorganisationer avseende såväl konsertutbud som större projekt.

Medverka till internationella utbyten och samarbeten.

Uppsala stadsteater

Uppsala stadsteater strävar efter att vara Sveriges främsta konstnärliga teater – en ny typ av lokal scen med internationell utblick. Teaterns fokus är originalidéer med konstnärlig höjd och rik bredd. Uppsala stadsteater fungerar som motor för kulturell utveckling i länet. Verksamheten drivs som ett kommunalt aktiebolag. Föreställningar för alla åldrar produceras på fyra scener. Kärnverksamheten är egenproducerade föreställningar. Därutöver arbetas med ett regionalt utvecklingsprojekt för barn och unga, utländska och inhemska gästspel, uthyrning av lokaler, ett omfattande internationellt EU-finansierat samarbetsprojekt inom scenkonsten och ett galleri för samtidskonst. Stadsteatern är också ett resurscenter för skolor och ideella aktörer.

¹ Musik Direkt är en livetävling för unga musiker i åldern 13–19 år i olika genrer med deltävlingar i länet.

En av teaterns prioriterade grupper är barn och unga. Teatern erbjuder årligen avgiftsfritt professionell teater för skolor i Uppsala kommun samt till de skolor i andra kommuner som är med i barn- och ungdomsprojektet. Föreställningarna har generellt mycket hög beläggningsgrad. Teatern når normalt ca 80 % av målgruppen för föreställningarna. Vidare erbjuds teaterkort för ungdomar i åldern 15–20 år som ger möjligheten att för 250 kronor se alla teaterns ordinarie föreställningar under ett år. Uppsala stadsteater arbetar för att öka barns och ungas inflytande i kulturlivet. Från och med 2013 drivs ett projekt med syftet att låta barn och unga i regionen få tillgång till teaterns verktygslåda för att i olika format berätta sina egna historier. Scenkonst Uppsala, ett nätverk för unga arrangörer och scenkonstnärer i Uppland, stöds genom att nätverket kan låna lokaler till festivalen PLEJ.

Uppsala stadsteater är som enda svenska teater med i det internationella femåriga scenkonstprojektet Theatron, som handlar om att utveckla samarbeten och hitta morgondagens publik. Teatern samarbetar regelbundet med utländska regissörer. I huset finns en tradition av föreställningar som aktivt belyser det interkulturella perspektivet och teatern arrangerar gästspel på andra språk än svenska för att nå fler målgrupper.

Teatern vill ge perspektiv på mänskligt samspel och bredda spelplanen för alla. Det sker genom att från scenen visa på mänskliga uttryck som överskrider gängse köns- och andra roller, vilka skapas genom till exempel etnicitet, ålder och social bakgrund. Viktiga delar i likabehandlingsarbetet på teatern inkluderar planering av repertoaren; val av pjäs, fördelningen av kvinnor och män i betydande roller samt val av regissörer och manusförfattare. Exempel på en produktion som berört ovanstående områden är dramatiseringen av Jessica Schieffauers roman "Pojkarna" i vilken karaktärerna experimenterar med könsroller och identitet.

Uppsala stadsteater arbetar aktivt med tillgänglighetsfrågorna. Alla scener har hörselslinga, plats för rullstol och är nåbara med hiss. Syntolkade föreställningar erbjuds och det finns möjlighet att låna manus för att kunna läsa inför föreställningarna för ökad förståelse. Hemsidan är anpassad enligt riktlinjerna i Web

Content Accessibility Guidelines 2.0, som är en internationell standard för tillgänglighet av webbinnehåll.

Prioriteringar 2015–2017:

Fortsatt produktion av barn-, ungdoms- och familjeföreställningar, samt vidareutveckla den dramapedagogiska verksamheten genom barn- och ungdomsprojektet. Utökad information till målgruppen om ungdomsteaterkortet.

Öka internationaliseringen av länets scenkonstutbud genom fortsatt arbete inom Theatron samt fortsatt utveckling av samarbeten med utländska konstnärliga team.

Utveckla samarbeten med civilsamhället inkluderande det fria kulturlivet, ideella föreningar/organisationer, skolor, näringsliv med flera.

Sträva efter att nå nya publikgrupper i hela länet.

4.4.2 Regional museiverksamhet

Upplandsmuseet

Upplandsmuseet ska spegla en levande och engagerande kulturhistoria som görs tillgänglig för alla. Till denna kopplas frågor om nutid och framtid med utgångspunkt från en kritisk och vetenskaplig grund. Verksamhetens ledord är kunskap – inspiration – reflektion.

Upplandsmuseet är ett kulturhistoriskt länsmuseum, organiserat som stiftelse med landstinget som huvudman. Museet är organiserat i sju funktionellt uppdelade avdelningar/ansvarsområden: forskning, samlingar, arkeologi, kulturmiljö, utställningar och undervisning, hemslojd samt gemensamma kansli- och museitekniska funktioner. I omfattande bild- och föremålssamlingar belyser museet länets kulturhistoriska utveckling från forntid till nutid. Huvuddelen av verksamheten, forskningen och samlingarna speglar museets tre profilområden: jord, järn samt samhälle och makt. Museisamlingarna förvaras i moderna magasinslokaler i Morgongåva, Heby kommun.

Genom utställningar i museibyggnaden Akademikvarnen i Uppsala och i övriga länet, pedagogisk verksamhet, visningar,

På friluftsmuseet Disagården i Gamla Uppsala får besökaren en inblick i hur folk levde på landsbygden under 1800-talets senare del. Disagården är en del av Upplandsmuseet som driver och utvecklar verksamheten, samt bevarar byggnaderna. Foto: Olle Norling/Upplandsmuseet.

kurser, konferenser, föreläsningar, rådgivning, konsultation och publiceringsverksamhet, sprider museet kunskap om länets kulturhistoriska utveckling. Verksamhet bedrivs också på friluftsmuseet Disagården och i professorshemmet i Walmstedtska gården samt i museimagasinet. Målgruppen är tillresta besökare och länsinvånarna, med särskild prioritering av barn och unga.

Upplandsmuseet ger råd och förmedlar kunskap i kulturarvs- och kulturmiljöfrågor till allmänhet, fastighetsägare, Svenska kyrkan, hembygdsrörelsen med flera. Med länets kommuner samverkar museet i form av remisser i plan- och bygglovs-ärenden liksom kulturmiljöprogram. Museet bistår också Länsstyrelsen med underlag i kulturmiljöfrågor genom yttranden, samråd och besiktningar.

Upplandsmuseet har stark forskningsinriktning och hög vetenskaplig kompetens. En rad stora forskningsprojekt, samtliga inom museets tre profilområden, drivs i samarbete med universitet och högskolor, finansierade med medel från olika forskningsråd.

Den pedagogiska verksamheten är omfattande och utvecklas ständigt, med målet att möta skolans behov och anpassa utbudet till de nya läroplanerna. Verksamheten utgår alltid från museets värdegemenskap och alla människors lika värde. I projektet "Romska Röster" belyser museipedagogerna den romska minoriteten – traditioner, normer och fördomar. Projekten "Portal till vår forntid" med inriktning på kultur- miljöpedagogik samt "Forntiden under dina fötter" pågår i länets kommuner. "Berättarskåp" har producerats i samarbete med Länsbibliotek Uppsala för att stimulera barns berättande. Upplandsmuseets pedagoger medverkar i flera Skapande skola-projekt.

Tillgänglighet, jämställdhet, demokrati och mångfald är ständigt närvarande perspektiv i Upplandsmuseets verksamhet. Tillgänglighetsaspekten har flera nivåer. Det handlar om fysisk tillgänglighet, möjlighet att ta del av den utåtriktade verksamheten och inte minst att kunna söka information och kunskap i samlingarna. Därför har Digitalt Museum, samlingarna på Internet, hög prioritet. Även jämställdhetsperspektivet har flera dimensioner i museets arbete, såsom: klass, kön, generation, etnicitet, sexuell läggning och funktionsnedsättning. Upplandsmuseet arbetar aktivt med mångfaldsfrågor, bland annat genom att uppmärksamma mångfalden i samhället så att den implementeras i forskning, samlande och utåtriktad verksamhet. I projektet FOKUS – Funktionshinder och kulturarv, utbildning och samverkan, där Handikapphistoriska Föreningen samarbetar med Upplandsmuseet, utbildas ett museinätverk i frågor som rör funktionshinderperspektivet i kulturarvet.

Den uppländska hembygdsrörelsen är en stark och aktiv folkrörelse som idag organiserar 80 hembygdsföreningar och 700 enskilda medlemmar, totalt ca 15 000 personer med intresse för kulturarvsfrågorna. Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund är en av Upplandsmuseets stiftare och länsmuseum svarar för hembygdsförbundets kansli,

ekonomi, medlemsregister, förlag, föreningsservice och fastighetsförvaltning.

Prioriteringar 2015–2017:

Synliggöra och vidareutveckla Upplandsmuseets roll som kunskapscentrum för länets kulturhistoria.

I samarbete med länets professionella konstliv och hemslöjdskonsulenter på nya sätt reflektera över och inspireras av länets kulturhistoria.

Utveckla arbetet med tillgänglighet, jämställdhet och mångfald när det gäller Upplandsmuseets forskning, samlande och utåtriktade verksamhet.

Öka tillgängligheten till länets kulturarv genom att undersöka möjligheten att skapa en gemensam databas för länets kulturhistoriska samlingar.

Utveckla Upplandsmuseets pedagogiska verksamhet med särskilt fokus på barn och unga.

4.4.3 Konst- och kulturfrämjande verksamhet

Danskonsulentverksamhet

På Kulturenheten finns en danskonsulent och en danspedagog som arbetar med att samordna, främja, stärka och utveckla dans som konst- och uttrycksform med barn och unga som prioriterad målgrupp. Inom skolan nås alla barn, varför skolan är en viktig arena. Alla skolprojekt som danskonsulenten medverkar i eller förmedlar är tydligt kopplade till skolans läroplan. Danskonsulenten initierar och förmedlar Skapande skola-projekt och bistår kommunerna vid planeringen av dessa. För att utveckla dans i skolan ska kontakterna med Uppsala universitet stärkas de kommande åren.

För att nå barn och unga på fritiden anordnas årligen återkommande arrangemang som "Skapa dans" och "Sommar-dans". Skapa dans är en koreografitävling för unga i åldern 14–20 år som arrangeras av danskonsulenten i samarbete med flera av länets dansskolor. Vinnarna får representera länet i en nationell koreografitävling. Sommardans ger ungdomar som just slutat årskurs 9, möjlighet att under tre veckor pröva på

Hedda Holmberg och Line Jonsdotter vann 2014 års upplaga av Skapa Dans, Uppsala läns koreografitävling för ungdomar, med sin koreografi "Sleepless". Skapa Dans arrangeras av danskonsulenten vid Kulturenheten. Foto: Anders Isaksson.

yrkeslivet som dansare. Sommardans leds av en professionell koreograf. Övriga delar av året arrangeras aktiviteter kopplade till dessa satsningar.

Danskonsulenten verkar för att fler medborgare ska få möjlighet att ta del av professionella dansföreställningar. Det sker bland annat genom förmedling av dansföreställningar, samarrangemang av dansföreställningar samt inspirations- och utbudsdagar. Utbudsdagarna ger de professionella dansgrupperna möjlighet att marknadsföra sig. Gentemot de yrkesverksamma arbetar danskonsulenterna främst med rådgivning, olika former av stöd, nätverksträffar och fort-

bildningar. För att öka tillgången till dans som scenkonst, bedrivs samarbete med andra aktörer i länet kring dansgästspel. Konsulenterna arbetar med utveckling, både genom konststartsovergripande samarbeten och genom att följa trender inom dansområdet, som till exempel *community dance*². Perspektiven jämställdhet och tillgänglighet är

2 *Community dance* är ett begrepp som beskriver arbetet med dans och delaktighet utifrån lokalsamhällets behov och resurser. Det handlar om ett konstnärligt och demokratiskt utforskande utifrån en specifik plats och de invånare som bor eller verkar där. Community dance är en metod för att erbjuda ickedansare en möjlighet att uttrycka sig med dans och arbetet leds av en danskonstnär. Danskonsulenterna önskar utforska och utveckla denna metod.

levande i verksamheten. Särskilt uppmärksammas den sneda rekryteringen till dansskolorna, där pojkar är underrepresenterade. Insatser görs inom olika genrer. RESiDANS³ var ett treårigt sceniskt utvecklingsprojekt för folkmusik och dans med syfte att stärka och synliggöra folkdansen. Erfarenheterna av projektet tas tillvara bland annat i samverkan med Eric Sahlström Institutet.

Prioriteringar 2015–2017:

Utveckla kontakterna med lärarutbildningen vid Uppsala universitet i syfte att hitta gemensamma former för ökad kunskap om dans.

Utveckla mentorsprogram för nyetablerade professionella dansare och koreografer för att stärka länets professionella dansliv.

Verka för att beställningar av mindre dansverk görs i samband med jubileer, invigningar etc.

Konstkonsulentverksamhet

På Kulturenheten finns en konstkonsulent som arbetar strategiskt och långsiktigt med konstområdet i hela länet. Konstkonsulenten arbetar för att främja bild- och formkonsten, framför allt rådgivande mot länets kommuner och stödjer de professionella konstnärer som bor och verkar i länet. Samverkan sker med länets övriga aktörer på konstområdet. Konsulenten ingår i Kulturkraft, det regionala nätverket för barn- och ungdomskultur och samarbetar bland annat med Uppsala konstmuseum och Bror Hjorths museum kring lärarfortbildningar och verksamhet riktad mot unga. Ett särskilt fokus kommer under kulturplaneperioden att läggas på en utökad samverkan mellan Upplandsmuseet och Uppsala konstmuseum. Här fungerar konsulenten som samordnare av samtal och mötesplatser.

3 RESiDANS var ett utvecklingsprojekt för folkmusik och dans med syfte att stärka och synliggöra folkdansen. Det innebar att en etablerad koreograf gavs möjlighet att skapa en föreställning med professionella musiker och dansare som sedan framfördes på turné. Projektet har mottagits med ett stort intresse både inom och utom genren och har satt folkdansen på kartan. I Uppsala län samarbetade danskonsulenterna vid Kulturenheten, Musik i Uppland och Eric Sahlström Institutet med RESiDANS.

Exempel på Trash Design från workshop i Kulturenhetens regi under den finska kulturmånaden i november 2014. Foto: Gunnar Matti.

Konstkonsulenterna samarbetar regelbundet med konstkonsulenterna i närliggande län. Med konstkonsulenterna i Sörmland, Västmanland och Örebro län finns etablerat samarbete kring årliga utbildningsdygn för arrangörer inom bildkonstområdet. Sedan år 2006 samverkar Kulturenheten med landstingen i Dalarnas och Gävleborgs län för att undersöka och utveckla former för den rörliga bilden/videokonst i offentliga miljöer. Samarbetsprojektet kallat Videogud, visar ett videokonstprogram vid ett tjugotal videostationer runt om i de tre länen. Tillsammans ansvarar Videogud⁴ för en årlig Videokonstfestival, som äger rum i något av de tre länen. I Uppsala län finns för närvarande videostationer i Uppsala, Håbo, Enköping och Tierps kommuner. Genom Videogud visas samtidskonst på platser runt om i länet där det vanligtvis inte förekommer nyproducerad videokonst.

Konstkonsulenterna är drivande i arbetet med införande och fortsatt användande av MU-avtalet i länet. MU-avtalet innebär att konstnären i samband med en utställning garanteras ersättning både för den tid som läggs ned i samband med utställningen och för den konst som visas. Arbetet har gett effekt, men behöver fortsättas. Perspektiven jämställdhet och tillgänglighet är centrala i verksamheten och

4 Gud i namnet Videogud står för begynnelsebokstäverna i länen Gävleborg, Uppsala, Dalarna.

konstkonsulenten kan vara en resurs för de professionella bild- och formkonstnärerna.

För att konstområdet ska kunna utvecklas i länet behöver samverkan stärkas mellan de aktörer som verkar inom området. Fler nätverk behövs där innehåll och utvecklingsfrågor gällande den samtida konsten diskuteras. Konstns roll i stads- och samhällsutvecklingen bör utvecklas. Konstkonsulenten ska också utveckla samarbetet med länets kommuner för att ge länets medborgare ökad tillgång till konst.

Prioriteringar 2015–2017:

Utveckla stödet till de professionella bildkonstnärerna i länet genom nätverk och fortbildning.

Arrangera seminarier kring konstns roll i stads- och samhällsutvecklingen.

Öka tillgången till samtida konst för länets medborgare, bland annat genom att utveckla satsningen på videokonst.

Hålla i möten för utökad samverkan mellan Upplandsmuseet, Uppsala konstmuseum och de regionala bild- och formkonstnärerna.

Stödja det regionala konstlivet t.ex. genom att upplysa om och uppmuntra till att söka befintliga stipendier.

Riksteatern Uppsala län

Riksteatern Uppsala län (RUL) är en ideell organisation som, tillsammans med de fem lokala riksteaterföreningarna, är medlem i Riksteatern. RUL är ett regionalt samarbetsorgan för scenkonst och verkar genom att ge de lokala riksteaterföreningarna stöd i form av fortbildning, utbudsdagar och marknadsföring. Ett viktigt mål är att fler barn och unga ska få ta del av scenkonst. Därför är verksamheten även riktad mot vuxna som arbetar med barn och ungdom. För att nå unga på deras fritid använder RUL nya sociala medier. Verksamheten bedrivs till stor del genom olika plattformar, nätverk och samarbeten.

Riksteatern Uppsala län utgör en viktig del av infrastrukturen för scenkonsten i länet genom sitt arrangörsnätverk och

kontakter med scenkonstproducenter. Hos RUL finns en gedigen konstnärlig kompetens som kommer länets arrangörer tillgodo, oavsett vilken åldersgrupp man vänder sig till. Genom att stötta de lokala riksteaterföreningarna skapar RUL dessutom förutsättningar för länets invånare att få inflytande över det lokala kulturutbudet.

Prioriteringar 2015–2017:

Tillsammans med de lokala riksteaterföreningarna göra en långsiktig plan för mångfald och tillgänglighet.

Verka för att det under perioden genomförs Ungkultur dagar i samarbete mellan länets kulturaktörer och som ett interregionalt samarbete.

Fortsätta det påbörjade arbetet med att stärka infrastrukturen för scenkonst i länet.

Tillsammans med länets kommuner utveckla det påbörjade arbetet med att bygga upp en scenkonstkarusell.

4.4.4 Regional arkivverksamhet

Folkrorelsearkivet för Uppsala län

Folkrorelsearkivet för Uppsala län är en verksamhet som bedrivits i föreningsform sedan bildandet 1978 genom beslut i landstinget och länets kommuner. Till arkivets huvuduppgifter hör att erbjuda föreningar en säker förvaring av deras arkivmaterial samt att inventera och insamla föreningsmaterial i Uppsala län. Materialet ordnas och förtecknas för att bli tillgängligt för forskare och övriga medborgare som vill beskriva samhällets utveckling. Detta gäller inte minst arkivets drygt 540 medlemsföreningar för vilka arkivet årligen anordnar utbildningar i arkivkunskap.

Tillgängligheten till arkivets material har ökat genom att register och samlingar, bland annat fotografier, fanor, affischer och inspelningar, blivit digitaliserade och elektroniskt sökbara. Genom visningar, studiebesök, utställningar och programverksamhet i samarbete med Stadsarkivet och andra kulturinstitutioner i Uppsala kommun och övriga länet ökar kunskapen om arkivets material.

Terränglöpning med start vid Grindstugans IP, troligen före 1910. Bilden finns förvarad hos Folkrörelsearkivet för Uppsala län.

Foto: Sixtus Janson.

Arkiven har en viktig pedagogisk uppgift, dels att ge barn och unga en uppfattning om vår historia, dels att öka barns och ungas medvetenhet om behovet av kritisk granskning av information. Samarbete med skolan för användning av arkiven som pedagogiskt verktyg är betydelsefullt.

Prioriteringar 2015–2017:

Anpassa verksamheten till de nya möjligheter som digitalisering innebär i form av ökad sökbarhet och tillgänglighet.

Utveckla samarbetet inom ABM-området (arkiv, bibliotek och museer) för att bidra till att Folkrörelsearkivet når ut till fler och nya målgrupper.

Stimulera forskningen kring arkivets samlingar, även av forskargrupper som traditionellt sett inte besöker arkivet samt utveckla den arkivpedagogiska verksamheten.

Initiera att det skapas ett nytt och samtida källmaterial inom handikapporganisationer och invandrarföreningar.

Företagens historia Uppsala län

Företagens historia är en ideell förening vars kärnverksamhet och verksamhetsidé går ut på att ta hand om historien i form av arkiv, fotografier, filmer och föremål från företag i Uppsala län. Företagens historia arbetar för att rädda, levandegöra och tillgängliggöra företagens historia. Verksamheten ordnar och förtecknar arkiven för att öka sökbarheten för forskare och för företagen själva. En viktig målgrupp är forskare som önskar forska om företagets och näringslivets utveckling i länet.

Föreningen utför också konsulttjänster åt företag inom till exempel daglig arkivering och dokumenthantering, utveckling av säkra rutiner för informationshantering samt tar emot besökare till arkivet. Företagens historia erbjuder företagen hjälp att skapa bra arkivlokaler och att utforma utställningar där företagen visar upp sin historia. Arkivet består av 3 400 hyllmeter historiska arkiv från Uppsala läns nedlagda, konkursade eller verksamma företag. Företagens historia finns till för att det ska vara möjligt att berätta kulturhistorien om stora och små, framgångsrika och inte så framgångsrika företag, även i framtiden.

Prioriteringar 2015–2017:

Konsolidera kärnverksamheten så att Företagens historia kan ta emot och vårda historien från företag i Uppsala län samt stimulera till forskning.

Öka intresset för Företagens historias kulturskatt genom utställningar, bokutgivningar och utåtriktade aktiviteter.

Utveckla Företagens historias pedagogiska verksamhet genom riktade insatser mot skolungdomar.

Utveckla innovativa lösningar för digitalisering.

4.4.5 Filmkulturell verksamhet med särskild inriktning mot barn och unga

Filmkonsulentverksamhet

På Kulturenheten finns en filmkonsulent och en filmpedagog som arbetar med filmpedagogik, växthusprojekt/produktion och visning/spridning. Det filmpedagogiska arbetet riktar sig till barn och unga i skola och på fritid. Det är ofta kopplat till Skapande skola och kan inkludera lärarfortbildning. Fortbildning för lärare och filmare är både praktiskt och teoretiskt inriktad, tidvis i samarbete med Studieförbundet. Växthusprojektet "UngFilmFramår" bedrivs i samarbete med andra län i Mälardalen och riktar sig till unga filmare i åldern 19–25 år, medan "Spektra" är en satsning på den professionella nivån.

De senaste åren har ca 100 000 kr/år delats ut i teknikstöd till ett tiotal kort- eller dokumentärfilmer. Filmerna visas på en regional visningskväll. Två egna festivaler arrangeras årligen, "Focus" för alla under 26 år och "Noomaraton", som riktar sig till alla åldrar. Filmkonsumenten stödjer och samarbetar med Uppsala Internationella Kortfilmfestival samt ett växande antal filmfestivaler i länet, varav de flesta visar film från andra länder. Dessutom arrangeras filmturnéer av kortfilmspaket i länet. Filmkonsumenten stödjer länets biografägare inför digitaliseringen av biograferna. I "Videogud" samverkar konsumenten med konstkonsumenten. Filmverksamheten arbetar allt mer konststartsövergripande och nya satsningar utvecklas kontinuerligt. Utöver satsningar på videokonst ska även dansfilm och kopplingar mellan böcker och film utvecklas.

Kurs i animation för sommarlovslediga barn i åldern 10–13 år.

Foto: Anna Hazard.

Filmverksamheten arbetar aktivt med perspektiven jämställdhet och tillgänglighet. För ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning arrangeras kurser i syntolkning. För att bidra till ökad jämställdhet på filmområdet bedrivs särskilda "tjejsatsningar".

Prioriteringar 2015–2017:

Utveckla stödet till länets filmarbetare genom att skapa ett nätverk där kunskapshöjande workshops och fortbildningar erbjuds och utbyte sinsemellan möjliggörs.

Utbilda länets pedagoger i den nya mediala tekniken, t.ex. användning av digitala mobila plattformar i undervisningen.

Lantraserna är en del av vårt kulturarv. Roslagsfären bidrar på sitt sätt till länshemslöjdens stora ullprojekt "Från lamm till tröja", som ska utveckla den uppländska ullnäringen. Foto: Tommy Arvidson/ Upplandsmuseet.

4.4.6 Hemslöjdsfrämjande verksamhet

Länshemslöjdskonsulenterna

Hemslöjdskonsulenterna har Upplandsmuseet som huvudman. Där finns konsulenter inom områdena textil- och hårdslöjd samt en barn- och ungdomskonsulent, som arbetar med hemslöjdsfrågor. Konsulenterna arbetar både operativt och strategiskt med att stärka, utveckla och förnya hemslöjden i länet ur ett kulturarvs-, närings- och hållbarhetsperspektiv. Genom rådgivning, kursverksamhet, fortbildningar, utställningar, seminarier m.m. tar man tillvara hemslöjdens

kunskap om material, formspråk, tradition och kvalitet. Med specialkunskap inom hemslöjdsfrågor fungerar konsulenterna som en sammanhållande länk mellan länets olika utövare, föreningar och organisationer. Samarbetsparter kan vara slöjdare och konsthantverkare, museer, studieförbund, skolor, intresseföreningar, kommuner, näringsliv och myndigheter. Den största delen av verksamheten bedrivs inom länet, men sker även i länsöverskridande och rikstäckande projekt. Konsulenterna ingår i Kulturkraft och söker nya arenor och kontakter genom interkulturella och internationella

samarbeten. Barn och unga är en prioriterad målgrupp. Konsulenter utbildar handledare som sedan får jobb i Slöjdklubben och i olika slöjdprojekt, t.ex. inom Skapande skola. Man fortbildar lärare inom grundskolans alla stadier och en extra konsulent har tillsatts för att möta behovet av slöjdverksamhet för barn och unga.

Verksamheten lägger stor vikt vid det länstäckande arbetet *c/o Hemslöjden*. På biblioteken visas utställningen i alla kommuner. Där erbjuds kurser, föreläsningar, workshops och barnverksamhet under en tvåveckorsperiod. Detta skapar en direkt kontakt med lokala föreningar, skolor, kultursekreterare och civilsamhället.

Arbetet med slöjden som näringsverksamhet pågår ständigt i form av t.ex. föreläsningar, seminarier och workshops. Projektet *Hemslöjdsjul* samlar ett femtiotal slöjdare/konstnärer i en utställning/försäljning i hemslöjdens lokaler runt jul. Projektet *Från lamm till tröja* har samlat ett 90-tal intresserade färgare, producenter, slöjdare och försäljningsställen från hela länet i ett nätverk som erbjuds fortbildningar, studiebesök m.m. Konsulenter arbetar för en ökad folkhälsa inom länet med aktiviteter för personer med psykisk ohälsa och funktionsnedsättning. Hälsoarbete sker även inom äldreomsorgen, i samarbete med bl.a. Kultur i vården och under Kulturdugnet.

Prioriteringar år 2015–2017:

Länsövergripande verksamhet: Genom utställningen och programverksamheten *c/o Hemslöjden* sprida kunskap om hemslöjd och sträva efter att utveckla nätverk och ökad näringsverksamhet, som en långsiktig strategi med syfte att utveckla och stärka hemslöjdens roll i länet.

Barn och ungdom: Att utveckla verksamhet för ungdomar 13–25 år i projekt tillsammans med olika samarbetspartners.

Näringsfrågor: *Från lamm till tröja*. Projektet ska stärka möjligheterna att producera, använda, sälja och köpa produkter i ull från länet. Planer finns på en "Slöjdekarta" liknande "Matkartan".

Smidesprojekt. I syfte att bygga upp ett nätverk av smeder i samarbete med Gävleborg och Dalarna.

Förebyggande hälsoarbete: arbeta aktivt i framttagandet av Kultur på recept.

Delta i ett nystartat projekt med övriga hemslöjdskonsulenter i Stockholm-Mälardalsregionen.

4.4.7 Regional biblioteksverksamhet

Länsbibliotek Uppsala

Länsbibliotek Uppsala är en av enheterna inom Kultur och bildning. Biblioteken i länets kommuner har stor betydelse som demokratiska mötesplatser vilka garanterar fri och jämlik tillgång till litteratur, kultur och information för alla länets invånare. Dessa grundförutsättningar gör biblioteken väl lämpade att ta en aktiv roll i samhällsutvecklingen. Länsbibliotekets uppdrag är främst att främja folkbibliotekens utveckling genom att erbjuda strategiskt och konsultativt stöd. Länsbiblioteket arbetar i nära dialog med kommunbibliotek och andra aktörer på kommunal, regional och nationell nivå. De kommunala bibliotekens behov, landstingets kulturplan och bibliotekslagen utgör grunden för länsbibliotekets arbete.

Länsbiblioteket främjar samverkan mellan kommunbiblioteken samt fungerar som kontaktyta mellan biblioteken, civilsamhället och andra samhällsinstitutioner. Dessa kan vara barnhälsovård, logopedi, familjecentraler/öppna förskolan, folkbildning, idrottsrörelse och annat föreningsliv, högskola och universitet.

Länsbibliotek Uppsala arbetar med metodutveckling inom läsning och språkutveckling, framtagande av nya biblioteksplaner, digital delaktighet och den nationella omvandlingen av biblioteksväsendet. Länsbibliotekets arbete bedrivs genom fortbildning i projekt, nätverk, seminarier, rådgivning och handledning, strategiskt stöd till chefer, utredningar, studiebesök samt kompletterande medieförsörjning.

Länsbibliotek Uppsala arbetar aktivt med perspektiven jämställdhet, tillgänglighet och interkulturellt/internationellt, marknadsföring och kommunikation, barn och unga samt digital utveckling, delaktighet och tillgänglighet. Det finns ett gediget och etablerat arbete för litteraturförmedlande och

läsfrämjande insatser för barn upp till och med förskoleåldern. Inriktningen ligger under de kommande åren på att stötta bibliotekens arbete med att nå upp till samma nivå för äldre barn, tonåringar och unga vuxna. Länsbiblioteket strävar efter att i sin organisation och genom sin kompetens spegla tre ben utifrån vilka folkbibliotekens verksamhet kan beskrivas:

1. litteratur och kultur
2. information, kunskap och bildning
3. biblioteket som mötesplats

Prioriteringar 2015–2017:

Ge folkbiblioteken strategiskt stöd genom att analysera effekter och konsekvenser av ett fördjupat mediasamarbete i länet.

Utveckla det litteraturförmedlande och lässtimulerande arbetet på biblioteken för äldre barn, tonåringar och unga vuxna.

Genom omvärldsbevakning, fördjupning, analys och samordning utgöra ett stöd för biblioteken och deras arbete i ett alltmer digitalt biblioteksrum.

Stötta projekt som ligger i framkant av den teknologiska utvecklingen och tillsammans med folkbiblioteken och bildningsverksamheten vidareutveckla arbetet med digital delaktighet med utgångspunkt i den nya bibliotekslagen och den regionala digitala agendan.

4.4.8 Litteratur- och läsfrämjande

Samverkan för läsfrämjande i länet

Språk- och läsförståelse är viktiga komponenter för människans förståelse av sig själv och sin omvärld. Språkförmågan hänger samman med förmågan att tänka, reflektera och tolka på ett nyanserat sätt. En förhöjd språk- och läsförmåga möjliggör nya synsätt och förståelse av komplicerade och abstrakta sammanhang. Ur ett demokratiskt perspektiv, är det av stor vikt att alla kan läsa och tolka det man läser, för att kunna delta i samhällsbygget och påverka sin situation. Landstinget strävar efter att ytterligare stärka läsandets och litteraturens ställning i länet under perioden 2015–2017.

Unga skrivare, ett skrivarläger för ungdomar 16–19 år.

Foto: Lisa Eriksson.

Länsbibliotek Uppsala arbetar målinriktat genom sina konsulenter med de särskilda satsningar som landstinget önskar göra och som bland annat finns beskrivna under avsnitt 2.1.1. Därutöver handlar insatserna om att stärka det befintliga nätverket bestående av folkbiblioteken och folkbildningen i länet för att bland annat samverka kring läsfrämjande insatser. Folkbiblioteken gör redan viktiga insatser för att stödja läsfrämjandet i länet. Dessa riktar sig till många olika målgrupper i samhället, alltifrån barn och ungdomar till vuxna, äldre samt flerspråkiga mottagare.

Länsbibliotek Uppsala arbetar t.ex. med ”Språknätet”, ett sektorsövergripande samarbete kring de yngsta barnens språk- och läsutveckling. Landsting och kommuner strävar tillsammans efter att skapa hållbara strukturer och kontinuitet i samverkan mellan olika verksamhetsområden. Samarbetet är grupperat i nivåer som anger grad av kvalitet från en basnivå till en mer utvecklad samverkan genom en s.k. taxonomi.⁵

5 Taxonomin läses nerifrån och upp, de minsta åtagandena är på nivå 1 och så avancerar samverkan uppåt allt efter lokala förutsättningar: Nivå 6 (Samverkan i lokala Språknät), Nivå 5 (Samverkan kring föräldraträffar), Nivå 4 (Samverkan för barn med språkstörningar), Nivå 3 (Gemensam fortbildning för kunskapsspridning), Nivå 2 (Samarbete kring gåvoboken och foldrar), Nivå 1 (Samarbete i form av kontaktnät för information). Överenskommelserna omprövas och revideras med tre års mellanrum. Samarbeten kan t.ex. ske mellan representanter från Barnavårdscentralerna, bibliotek, familjecentraler och Öppna förskolan.

Författarafton i Riddarsalen på Wiks slott med Carl-Göran Ekerwald. Ett arrangemang av Kultur och bildning och Litteraturcentrum Uppsala.
Foto: Gunnar Matti.

Genom landstingets bidrag till folkbildningen förstärks även de satsningar som staten år 2013 formulerat och riktat till folkbildning och studieförbund för litteratur- och läsförbättring. Landstinget samverkar med och har dialoger med civilsamhället och dess företrädare. Mötesplatser för diskussion och erfarenhetsutbyte kommer att anordnas kontinuerligt. Landstinget tar genom Länsbibliotek Uppsala en stor och aktiv del i arbetet med Litteraturcentrum.

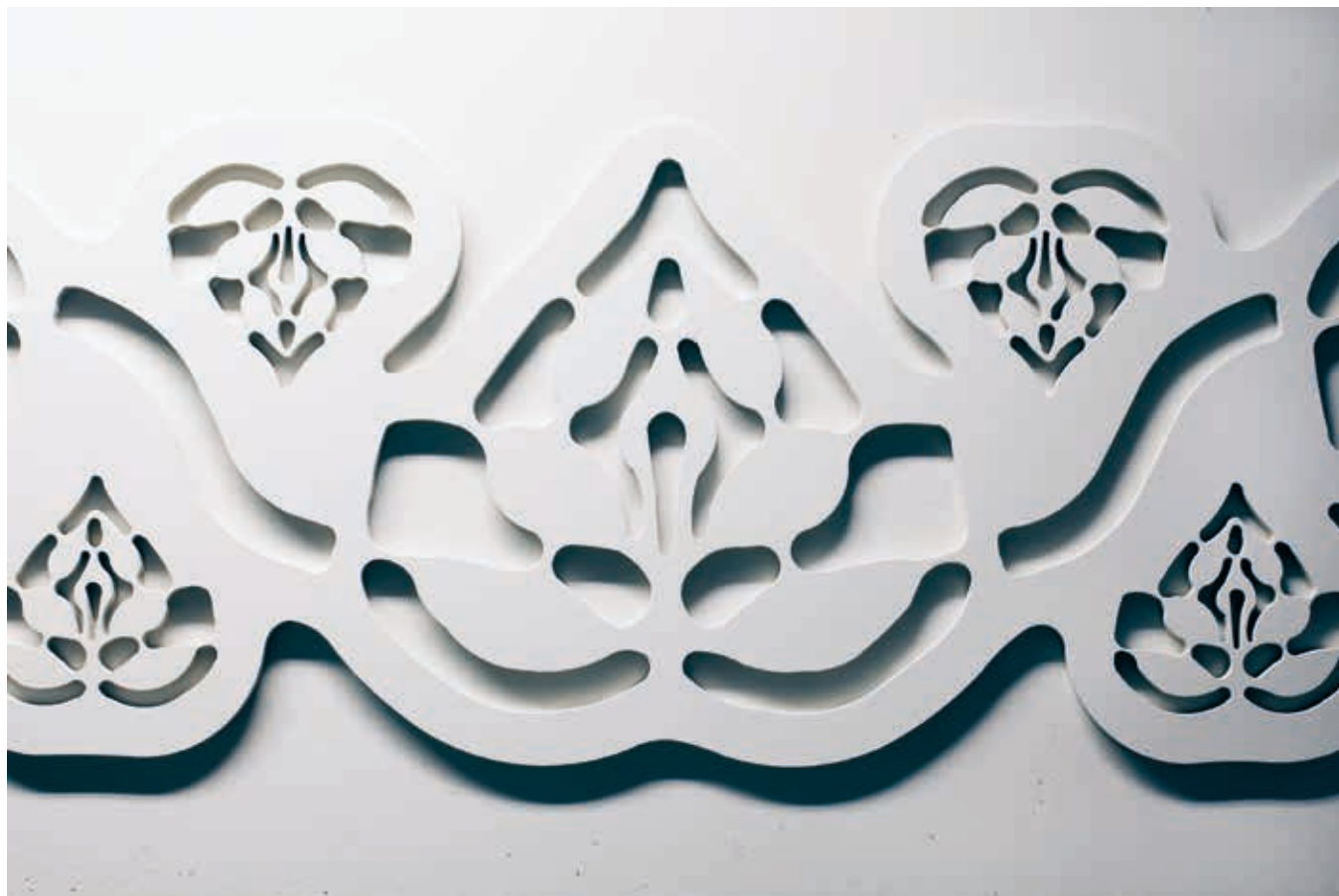
Inom landstinget återfinns också ett antal sjukhusbibliotek, vilka fungerar som viktiga informationskanaler och mötesplatser för litteratur- och läsförbättring i miljöer där många människor passerar vid olika skeden och situationer i livet. Dessa ska, enligt den nya bibliotekslagen från 2014, innefattas i Biblioteksplanen för regionen.

Prioriteringar 2015–2017:

Genom Länsbibliotek Uppsala skapa en återkommande mötesplats för litteraturförmedling med seminarier och diskussioner (se 2.1.1).

Driva läsförbättringsprojekt som syftar till att möta de unga i deras egna miljöer. Prova nya sätt att nå barn och unga samt att arbeta läsförbättring. Projekten drivs i samverkan mellan Länsbibliotek Uppsala, länets kommuner och det lokala föreningslivet (både kultur- och idrottsföreningar).

Genom samverkan mellan studieförbund, professionella författare och bibliotek utveckla stöd till ungas eget skapande inom litteraturområdet samt utveckla det lässtimulerande arbetet gentemot barn och unga.

Detalj från **Väggens växt** av Hans Jörgen Johansen, vattenskuren fibercement 2013. Fris monterad på vägg i kulvert i Psykiatrins hus, Akademiska sjukhuset. Foto: Olle Norling.

5 Kultursamverkan i Uppsala län

5.1 Samverkan, samarbete och samspel

Arbetet med att ta fram den regionala kulturplanen för perioden 2015–2017 har inneburit många möten och samverkan mellan aktörer av betydelse för länets kulturliv. Parallellt med att den tidigare planens satsningar genomfördes hölls under hösten 2013 och tidig vår 2014 samverkansmöten på såväl tjänstemanna- som politisk nivå. Många parter har fått möjlighet att ge inspel till innehållet i föreliggande kulturplan. Genom nätverket Kilen (se nedan) har länets regionala kulturaktörer och kommuner ökat sin förståelse för varandras verksamheter och roll i länets kulturliv. Ökade kontakter och samtal kan leda till nya tänkesätt och samarbeten. Detta kan i sin tur innebära förnyelse, en större mångfald och spridning av kulturutbudet. Landstinget ser en utvecklingspotential gällande processorientering av samverkansformerna i länet. Detta innebär att man fångar upp och tillvaratar idéer som fötts ur diskussioner, workshops och möten arrangerade inom ramen för kultursamverkansmodellen och genomför dessa i konkreta satsningar till gagn för medborgarna.

5.2 Processen

Landstinget har tagit fram den regionala kulturplanen i samverkan med länets kommuner och de regionala kulturaktörerna samt i samråd med länets övriga kulturliv, med särskilt fokus på de professionella kulturskaparna och civilsamhället. Länets invånare har också erbjudits möjlighet

att ge synpunkter på länets kulturliv under processen, dels genom utannonserat öppet forum, dels genom en öppen remissomgång.

Kilen och Politiska Kilen

Sedan tidigare finns ett etablerat chefsnätverk i länet, kallat ”Kilen”, som regelbundet träffas på initiativ av Kultur och bildning.

Kilen består av:

- kulturcheferna i länets åtta kommuner,
- chefer/ansvariga tjänstemän för regionala kulturaktörer, såväl de som ingår i kultursamverkansmodellen som övriga viktiga kulturinstitutioner: Musik i Uppland, Upplandsmuseet, Uppsala stadsteater, Riksteatern Uppsala län, Folkrörelsearkivet för Uppsala län, Företagens Historia Uppsala län, Uppsala Läns Bildningsförbund, Länsbibliotek Uppsala, Wiks folkhögskola, Nordens folkhögskola Biskops-Arnö, Uppsala Konsert & Kongress, Eric Sahlström Institutet, Regionförbundet Uppsala län,
- enhetschefer samt stabschefer och stabstjänstemän anställda vid landstingets kulturförvaltning Kultur och bildning.

Kilen finns också i utökad form – ”Politiska Kilen” – vilken består av samma grupp av tjänstemän som Kilen, inklusive

Elever på musiklinjen vid Wiks folkhögskola. Foto: Gunnar Matti.

politiker/förtroendevalda/styrelserepresentanter från respektive kommun och regional kulturverksamhet. Under arbetet med den regionala kulturplanen har Kilen och Politiska Kilen varit viktiga arenor för diskussioner.

Utgångspunkt i den tidigare kulturplanens kartläggningar

Den nuvarande kulturplanen utgår från förra kulturplanen och den kartläggning av länets kulturliv som gjordes då. 2011–2012 gjordes en gedigen analys och en nulägesbeskrivning, vilken inkluderade både kommunalt och regionalt perspektiv på länets kulturliv. Det genomfördes

kartläggningar, medborgarenkäter och SWOT-analyser. En arbetsgrupp bildades, bestående av kulturchefer från fyra av länets åtta kommuner, vilken arbetade fram en grund för kartläggningarna. Den gav också, i dialog med övriga kommuner, värdefulla inspel till den första kulturplanen. Ytterligare en arbetsgrupp med representanter för regionala kulturaktörer – chefstjänstemän i Kilen och de regionala kulturkonsulenterna – bildades, för att på motsvarande sätt ta fram en mall för den regionala delen av nulägesbeskrivningen. Två rapporter sammanställdes (2011), vilka finns tillgängliga på Kultur och bildnings hemsida www.lul.se/kultur:

- "Nulägesbeskrivning av Uppsala läns kulturliv – Länets åtta kommuner" och
- "Nulägesbeskrivning av Uppsala läns kulturliv – De regionala kulturaktörerna".

Kompletterande bilder av länets kulturliv

För att göra fler röster hörda i processen har ytterligare en mängd samverkansmöten ägt rum. Nedan ges några exempel:

Kommunala politiker

Landstingets kulturnämnd har fört dialog med politiker från kulturnämnd (eller motsvarande) och/eller kommunstyrelse i länets samtliga kommuner.

Civilsamhället

Den 28 november 2013 arrangerade landstinget tillsammans med Riksteatern Uppsala län och Uppsala Läns Bildningsförbund ett öppet möte där länets föreningar på kultur- och folkbildningsområdet bjöds in. Det hölls anföranden och genomfördes gruppdiskussioner som dokumenterades. Inbjudan annonserades i dagspress, kompletterat med riktade inbjudningar och ett femtiotal representanter för föreningsliv och privata kulturaktörer deltog.

Professionella kulturskapare

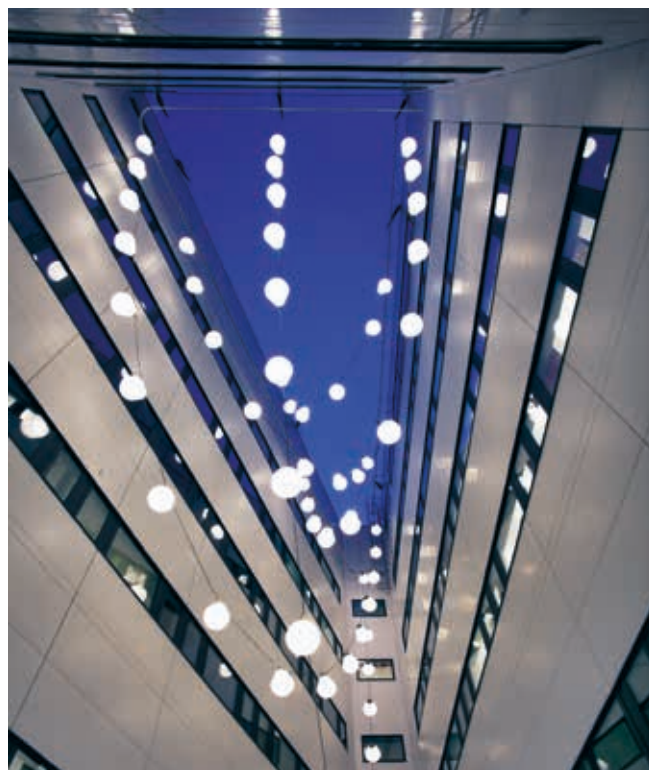
2011 genomfördes en enkät via e-post till ca 140 professionella kulturskapare i länet, varav 42 svarade. Enkäten berörde frågor om länets kulturliv, arbetsvillkor och samverkan med offentliga kulturverksamheter. Arvoderade professionella kulturskapare deltog även i SWOT-analyserna år 2011 i länets samtliga kommuner. I november 2013 bjöd landstingets kulturförvaltning in den grupp professionella kulturskapare som mer aktivt bidrog under framtagandet av förra kulturplanen, för att diskutera kulturlivet och dagsaktuella arbetsvillkor. Vid mötet deltog även KLYS samverkanssamordnare. Sex kulturskapare medverkade och arvoderades. Ett antal kulturskapare från länet medverkade tillsammans med landstingets kulturdirektör vid KLYS mötesplats för erfarenhetsutbyte i Stockholm i början av december 2013. Under februari 2014, inbjöds samma kulturskapare, nu kallade Kulturskaparrådet vid Landstinget i Uppsala län – bestående av 10 fria kulturskapare representerandes olika konstarter – till

ett möte. Här presenterades tanken om en formalisering av detta råd och dess funktion. Rådet gavs dessutom mandat att representera de fria kulturskaparna bl.a. genom möjligheten att avge ett remissvar som officiell remissinstans.

Övriga aktörer

Ett flertal möten har ägt rum med tjänstemän på universitet och regionförbund.

Samtalen med Regionförbundet har bland annat handlat om den Regionala Utvecklingsstrategin. Gemensamma utvecklingstankar för KNN och besöksnäringen har diskuterats. Landstinget har även i en politisk process arbetat fram en strategisk plan i vilken de kulturpolitiska målen formulerats och sammanvävts med målen i den regionala kulturplanen.

Beads of Dew av David Svensson, skulptural ljusinstallation 2013, Psykiatrins hus, Akademiska sjukhuset. Foto: Olle Norling.

Remiss

Den regionala kulturplanen har innan beslut skickats ut på remiss. Remisstiden var sex veckor t.o.m. den 12 mars 2014. De 25 remissinstanserna var länets åtta kommuner, de regionala kulturaktörerna samt Regionförbundet Uppsala län, Uppsala Universitet, Sveriges lantbruksuniversitet, Länsstyrelsen, Kulturskaparrådet, KLYS, Ideell Kulturallians, Eric Sahlström Institutet, Uppsala Konsert & Kongress och Biskops-Arnö folkhögskola. Det inkom 20 remissvar, ett spontansvar samt informella mejl med synpunkter. Landstingets kulturskaparråd har upphöjts till formell remissinstans.

5.3 Plan för uppföljning av den regionala kulturplanen

Överenskommelser

Utifrån de utvecklingsmål och prioriteringar som anges i kulturplanen kommer landstingets kulturnämnd att fördela bidrag/anslag till kulturaktörer i länet. Bidrag som fördelas utifrån kulturplanen är dels landstingets årliga anslag och dels det statliga stödet som förmedlas via kultursamverkansmodellen.

Landstinget kommer överens med mottagare av anslag/bidrag gällande vilken verksamhet som ska bedrivas under året. Även prioriteringar diskuteras gemensamt. Överenskommelsen följs upp genom dialog under året och skriftligt i samband med ansökan om stöd kommande år.

Uppföljning

De utvecklingsmål och prioriteringar som anges i kulturplanen kommer att följas upp i årliga redovisningar till landstingets kulturnämnd och till Statens Kulturråd. Dessa är såväl kvantitativa som kvalitativa. Redovisningarna kommer bland annat redogöra för hur man arbetat med och uppnått de mål, satsningar och prioriteringar som anges i kulturplanen. Landstinget redovisar sedan gentemot Kulturrådet den verksamhet som mottagarna av statsbidrag via kultursamverkansmodellen har genomfört.

Landstinget kommer att ta fram en handlingsplan med indikatorer kopplade till målen efter att den regionala kulturplanen är antagen. Inför varje års ansökningar och fördelning av verksamhetsbidrag, för landstingets kulturnämnd dialog med mottagarna på styrelsenivå, där avstämning mot beskrivna verksamhetsmål sker. Däremellan hålls avstämningsmöten på tjänstemannanivån.

Fortsatt process, samverkan och samråd

Kultursamverkansmodellen innebär ett nytt arbetssätt, ett närmande mellan de olika aktörer som finns inom länets kulturliv. Modellen innebär att landstinget på ett tydligare sätt än tidigare ska samverka med länets kommuner och samråda med länets kulturliv kring strategiska utvecklingsfrågor och den regionala kulturplanen.

Landstinget, länets kommuner och det fria kulturlivet, både civilsamhället och de professionella kulturskaparna, behöver mötesplatser för att diskutera utvecklingen av länets kulturliv. Den antagna kulturplanen ska implementeras och eventuellt revideras under kulturplaneperioden. Detta sker i samverkan och samråd. För att möjliggöra att många aktörer deltar i processen, kommer landstinget återkommande att arrangera ett *Kulturforum*. Under detta erbjuds genom paneldebatter, seminarier och workshops ett deltagande i utvecklingen av länets kulturliv. Inbjudna kommer att vara representanter från länets olika kulturaktörer såväl från det offentliga, civilsamhället som från det professionella fria kulturlivet. Inbjudas kommer också representanter från andra landsting och regioner samt från nationellt håll, då det innebär värdefulla influenser utifrån.

Civilsamhället kommer att ges tillfälle att mötas i särskild ordning, då Kultur och bildning i samverkan med Uppsala Läns Bildningsförbund och Riksteatern Uppsala län, ett par gånger om året kommer att anordna mingelkvällar med föredrag och fördjupande diskussioner utifrån olika teman.

En särskild *samrådsgrupp med professionella kulturskapare* – *Kulturskaparrådet*, har inrättats. Gruppen består av fria professionella kulturskapare som kommer att träffas ca tre gånger per år. Arvode utgår.